

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ตามรูปแบบ CIPP Model ครั้งนี้ ผู้ประเมินได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่
  - 1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่
  - 1.2 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.3 ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.4 หลักการและนโยบายที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน
  - 2.1 การพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง
  - 2.2 สถานศึกษา กศน. พอเพียง
  - 2.3 แนวทางพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง
  - 2.4 แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง
  - 2.5 การประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง
3. โครงการ
  - 3.1 ความหมายและลักษณะของโครงการ
  - 3.2 ลักษณะของโครงการที่ดี
  - 3.3 ขั้นตอนการจัดทำโครงการ
  - 3.4 องค์ประกอบโครงการ
  - 3.5 โครงการการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการแบบซีปปโมเดล (CIPP Model)
  - 4.1 ความหมายของการประเมินและการประเมินโครงการ
  - 4.2 รูปแบบการประเมินโครงการ
  - 4.3 ประเภทของการประเมินโครงการ
  - 4.4 ขั้นตอนในการประเมินโครงการ
5. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
  - 5.1 ความหมายของความพึงพอใจ
  - 5.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

6. บริบทศูนย์การศึกษาครอบครัวและครอบครัวศึกษาตามอัยยาศัยอำเภอนองที่ จังหวัดบุรีรัมย์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่

1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่

ผู้ประเมินศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สรุปลงสาระสำคัญดังนี้ (อำพล เสนาณรงค์. 2542 : 20-22)

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสครั้งแรกเกี่ยวกับความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” และมีพระราชดำรัสเพิ่มเติมอีกวาระหนึ่งในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง เราก็ออยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตมากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกล ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีในตำรา ทรงคิดขึ้นเอง ในตำรามี “เศรษฐกิจแบบค้าขาย” ปัจจุบันนี้จะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์คงทำไม่ได้ แต่ถ้าจะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงในระยะแรกเพียงครอบครัวละเศษหนึ่งส่วนสี่ก็น่าจะพอแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ไม่ใช่หมายความว่าครอบครัวที่ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงมีเพียง 25 % อีก 75 % ไม่ปฏิบัติ แต่ปฏิบัติเศรษฐกิจการค้าเหมือนเดิม

คำว่า “พอเพียง” นี้ หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ทางความคิดก็เหมือนกัน ความพอเพียงในความคิดก็คือแสดงความคิดของตัวเอง ความเห็นของตัวเอง และปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง แล้วมาพิจารณาว่าที่เขาพูดกับที่เราพูดอันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าหากว่าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข ฉะนั้น ความพอเพียงในกรณีนี้ ก็แปลว่าความพอประมาณ และความมีเหตุผล

เนื่องจากแนวคิดและแนวปฏิบัติ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นผลงานจากพระราชกรณียกิจและพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงบำเพ็ญต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 40 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพระราชปราชญ์ พระราชกระแส พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ที่ได้พระราชทานแก่บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในวโรกาสต่าง ๆ กันจำนวนมาก เช่น บนยอดดอย ในป่าพรุ ริมห้วย ในวันพระราชทานปริญญาบัตรและในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น และมีเอกสารที่ทรงพระราชนิพนธ์ด้วยพระองค์เองน้อยจะมีอยู่บ้างก็เป็นเอกสารของข้าราชการบริพาร และนักวิชาการที่มีโอกาสสนองเบื้องพระยุคลบาท จึงทำ

ให้ความเข้าใจในเรื่องนี้ไม่ค่อยหาได้ง่ายและชัดเจนนัก ด้วยเหตุนี้ จึงมีนักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งภายใต้การนำและสนับสนุนของสาขาเศรษฐศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติจึงได้จัดสัมมนาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 และได้ขอรุณเกล้าฯ ถวายเพื่อขอคำพระราชวินิจฉัย ในที่สุดได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 มีข้อความดังนี้

1.1.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและระดับบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “ระบบภูมิคุ้มกัน” ในตัวดีพอควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของชนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นจะต้องริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาไปใช้อย่างหลากหลายขึ้น จึงได้ตั้งสำนักงานและคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งคนเมืองและคนชนบท ทั้งคนรวยและคนจน แต่จะเริ่มปฏิบัติได้มากน้อยต่างกันแล้วแต่พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเดิมของแต่ละคน สำหรับประชาชนในชุมชนชนบทส่วนใหญ่ยังมีอาชีพการเกษตรที่ยังคงพึ่งพาธรรมชาติและผลผลิตหลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวันอยู่มาก เช่น อาหาร สมุนไพร ที่อยู่อาศัยและเชื้อเพลิง เป็นต้น โดยเฉพาะถ้าเริ่มต้นจากการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” และค่อย ๆ พัฒนาอาชีพและตนเองตามลำดับ ประกอบกับถ้าได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในแนวทางที่ถูกต้องสอดคล้องกัน ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแน่นอนด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ได้มีโอกาสอยู่ร่วมกับครอบครัวที่อบอุ่น ทั้งคนสูงอายุ คนหนุ่มสาวและเด็กมีสังคมที่มั่นคงไม่แตกแยก มีชีวิตและสุขภาพที่ดีอยู่เสมอที่ชุมชนเดิม
2. มีอาชีพที่หลากหลายเหมาะสมกับแต่ละบุคคลและแต่ละวัย เช่น การเกษตรผสมผสาน มีผลผลิตหลายชนิดทยอยเป็นอาหารและรายได้ตลอดปีพอเพียง บางอย่างเหลือจำหน่ายให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียง ไม่เสี่ยงต่อความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ศัตรูของพืชและสัตว์และราคาขึ้นลงของสินค้า นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อทำอุตสาหกรรมพื้นบ้านและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย

3. มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น ความเขียวขจีและร่มรื่นของป่าไม้และไม้ยืนต้น มีอากาศ และแหล่งน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะในดิน น้ำ และอากาศ ปราศจากขยะและ ของโสโครก ต่าง ๆ เพราะมีระบบกำจัดและหมุนเวียนที่ดี ความยั่งยืนเหล่านี้จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ จำเป็นต้องประกอบด้วย การสนับสนุนจากนโยบายที่บริสุทธิ์และสะอาดของรัฐบาลอีกหลายประการ เช่น

3.1 ลดabayมุข เช่น หวย การพนัน เครื่องดื่มมีนเมา ทั้งของรัฐและของ ราษฎร์

3.2 มีสถาบันการเงินหมู่บ้านที่เป็นระบบที่ถูกต้องและมั่นคง

3.3 จัดสวัสดิการทางสุขภาพเบื้องต้นระดับชุมชนเพื่อลดการเดินทางไป สถานพยาบาลในเมือง

3.4 สวัสดิการทางการศึกษาระดับชุมชนเพื่อลดการเดินทางไปยังโรงเรียนในเมือง

3.5 สวัสดิภาพและความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชน

3.6 นโยบายการเกษตรระดับชาติที่ประยุกต์จากแนว “ทฤษฎีใหม่”

3.7 เพิ่มและกระจายแหล่งเก็บกักน้ำฝนและชลประทานในระดับไร่นา สวน และชุมชนให้มากขึ้น ตลอดจนระบบการส่งน้ำชลประทานตามท่อ

3.8 ลดพื้นที่ปลูกข้าวให้น้อยลงโดยเฉพาะในเขตใช้น้ำฝนให้ปลูกให้พอเพียง เพื่อการบริโภค แต่เร่งเพิ่มผลผลิตในเขตชลประทานให้มากขึ้น

3.9 เพิ่มพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น 3 ชนิดเพื่อประโยชน์ 4 อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้เชื้อเพลิง และไม้อาหาร และเพื่อการอนุรักษ์ดิน น้ำและปรับสภาวะแวดล้อมให้ชุ่มชื้น (ไม้ยืนต้น รวมถึงวัตถุดิบที่ใช้ในการทำกระดาษ เครื่องเรือน และอาหารสัตว์ด้วย)

3.10 สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ทำกินและ ทำอาชีพเสริมที่บ้าน

นอกจากนี้ อำพล เสนาณรงค์ (2542 : 18-19) ได้อธิบายถึงทฤษฎีใหม่ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สรุปสาระสำคัญดังนี้ ในปี พ.ศ. 2532 เป็นปีที่ 43 แห่งรัชกาล หรือเมื่อทรงมีพระชนมายุ 62 พรรษา ภายหลังจากที่ได้ทรงสั่งสมพระราชประสบการณ์ จากชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรและทิศทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่กำลังจะเดินทางไป ตลอดจนข้อมูลการศึกษาวิจัยและพัฒนาจากศูนย์ศึกษา การพัฒนาทั้ง 6 แห่ง อย่างละเอียดและรอบคอบแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้นำแนวความคิดทาง เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรในชนบท เป็นครั้งแรกที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ต่อมาประชาชนรู้จักกัน แพร่หลายในนาม “ทฤษฎีใหม่” หรือ “เกษตรทฤษฎีใหม่”

“ทฤษฎีใหม่” เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อ การเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการบริหารจัดการและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็น สัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อนมีการคำนวณโดยหลัก วิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ สำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ 1 ซึ่งมีสมมุติฐาน ดังนี้

- 1.1 เกษตรกรค่อนข้างยากจน
- 1.2 มีพื้นที่ไม่มากนักประมาณ 10-15 ไร่
- 1.3 ครอบครัวไม่ใหญ่มาก 4-6 คน
- 1.4 อยู่ในเขตใช้น้ำฝน ฝนตกไม่ชุกนัก
- 1.5 ดินมีสภาพที่เก็บกักน้ำได้
- 1.6 ต้องประหยัดและมีความสามัคคีกับเพื่อนบ้าน และในระยะแรกมีความพอเพียงตามอัตภาพ พอเลี้ยงตัวเองได้

ความพอเพียงตามอัตภาพ พอเลี้ยงตัวเองได้

การบริหารและจัดการน้ำ ดิน และปัจจัยการผลิต ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทรงกำหนดให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน และมีสัดส่วนดังนี้ คือ 30 : 30 : 30 : 10 เพื่อทำกิจกรรม 4 อย่าง ตามลำดับ คือ

1. ขุดสระเก็บน้ำฝนตามธรรมชาติ
2. ปลูกข้าวในฤดูฝน
3. ปลูกพืชไร่ พืชสวนและไม้ล้มลุกผสมผสาน
4. ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์

ตามทฤษฎี “เกษตรทฤษฎีใหม่” จะช่วยทำให้การเกษตรในเขตใช้น้ำฝนมีประสิทธิภาพขึ้น และลดความเสี่ยงน้อยลง

2. ทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ 2 เมื่อมีการทำเกษตร “ทฤษฎีใหม่” บริเวณใกล้เคียงมาก รายขึ้นและเวลาผ่านไป ผลผลิตและรายได้จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น เกษตรกรมีประสบการณ์มากขึ้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงตนเอง ขยายการผลิต รวมกลุ่มการผลิต จัดหาและจำหน่ายวัสดุ ปัจจัยการผลิตและ การดำรงชีวิตในราคาที่ถูกลง ตลอดจนสวัสดิการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งของจำเป็นของชีวิตประจำวัน แต่การลงทุนจากเงินสะสมอาจต้องใช้เวลานาน หากได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยราชการ มูลนิธิและเอกชน จะทำให้งานเริ่มต้นได้เร็วขึ้น

3. ทฤษฎีใหม่ ชั้นที่ 3 เมื่อกิจการชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 เติบโตขึ้น เกษตรกรก็ควรจะรวมตัวกันทำธุรกิจย่อย ๆ เช่น ร้านสหกรณ์ โรงสีข้าว สถานที่บริการเครื่องจักรกล การเกษตรและสถานที่จำหน่ายเชื้อเพลิง เป็นต้น แต่ธุรกิจเหล่านี้จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือและเงินทุนจากภายนอก เช่น ธนาคาร บริษัทน้ำมัน และเอกชนภาคต่าง ๆ

นอกจากนี้ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ www.chaipat.or.th โดยเน้นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในการทำ “การเกษตรทฤษฎีใหม่” ดังนี้

1. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ฉะนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่
2. การขุดสระน้ำนั้นจะต้องสามารถเก็บกักน้ำได้ เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทราย ซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งอาจจะไม่เหมาะกับพืชที่ปลูกได้ ฉะนั้น จะต้องพิจารณาให้ดีและควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

3. ขนาดของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณและคำนึงจาก อัตราการถือครองที่ดินถั่วเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ แต่ให้พึงเข้าใจว่าอัตราส่วนเฉลี่ยขนาดพื้นที่นี้มีไขหลักตายตัว หากพื้นที่การถือครองของเกษตรกรจะมีน้อยกว่าหรือมากกว่านี้ ก็สามารถนำอัตราส่วนนี้ (30 : 30 : 30 : 10) ไปปรับใช้ได้

4. การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าวซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และ พืชสมุนไพร อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลาหรือสัตว์อื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอดทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการอาหารสำหรับครอบครัวได้ และส่วนที่เหลือสามารถจำหน่ายได้เป็น รายได้แก่ครอบครัวได้อีก

5. ความร่วมมือร่วมใจของชุมชน จะเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติตามหลักทฤษฎีใหม่ เช่น การลงแรงช่วยเหลือกัน หรือที่เรียกว่าการลงแขก นอกจากจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี ในชุมชนแล้ว ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานได้อีกด้วย

6. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดีควรนำไปกองไว้ต่างหาก เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี อาจนำมาถมทำขอบสระน้ำหรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผล

1.2 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552 : 1-29) กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดที่นำไปสู่แนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ดังพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลและลึกซึ้งยิ่งกว่านักวิชาการใด ๆ จะมีสติปัญญาเสมอเหมือนได้ พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ และมีความสุข โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างสมดุล เป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรม เป็นกรอบในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิต ที่สามารถประยุกต์ใช้ในทุกมิติของชีวิต ทุกภาคส่วน ทุกด้านของการพัฒนาเพื่อสังคมส่วนรวมได้พัฒนาอย่างยั่งยืน พอเพียง อยู่ดี กินดี และมีความสุข

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จักและมีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าว แต่ไม่เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและนำมาไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง จนเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งนับเป็นบทเรียนที่มีผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและขาดเสถียรภาพ จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับศักยภาพขององค์กร ภูมิสังคมของประเทศ ความพร้อมของคนและระบบ ทำให้เกิดความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศอย่างสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงทำให้ไม่ได้สร้างรากฐานที่มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีให้สามารถ

พร้อมรับกับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก ที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่อันส่งผลกระทบต่อสังคมไทย

แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเปรียบเสมือนแสงเทียนที่ส่องสว่างให้เห็นแนวทางที่จะก้าวเดินต่อไปของปัจเจกชน และของประเทศชาติโดยรวม เป็นแนวทางที่เน้นการเจริญเติบโตที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นตามศักยภาพที่มีอยู่จริงอย่างมีเหตุมีผลเป็นขั้นเป็นตอนด้วยความมั่นคง และเตรียมพร้อมด้วยความไม่ประมาทในการรับมือกับวิกฤติต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น นับเป็นกระบวนการมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงมากกว่าการสร้างความสำเร็จเติบโตอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดที่ลอกเลียนแบบมาจากสังคมอื่น ๆ โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ แต่เน้นผลลัพธ์ในระยะสั้น โดยขาดการสร้างพื้นฐานที่มั่นคง สมดุล ซึ่งนับเป็นการเสี่ยงต่อความไม่แน่นอนทั้งหลายที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก ปัจจุบันประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุก ภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ได้ย้อนกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระองค์ท่านอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชนให้ มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในภารกิจดังกล่าว จึงมีนโยบายที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท โดยอัญเชิญ “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ ในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และมีคุณธรรมกำกับความรู้เป็นกรอบในการดำรงชีวิตและ เป็นพลเมืองดีของชาติ ทั้งนี้ ได้ร่วมกับคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) อันมี ดร. จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นประธานดำเนินการขับเคลื่อนให้สถาบันการศึกษาและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

1.3 ความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.1 เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจนและการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

1.3.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

1.3.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

1.3.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

1.3.5 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบาย ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

1.3.6 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยการพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และอยู่ดีมีสุข ฟุ้งตนเองได้ระดับหนึ่ง มีศักยภาพ มีทางเลือก ทั้งด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะ อาชีพ เสรีภาพ

1.3.7 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

1.4 หลักการและนโยบายที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการและนโยบายที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้มีการกำหนดไว้เป็นกฎหมาย ระเบียบ มาตรฐานการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญมีดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 76 “รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (1) บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ”

มาตรา 83 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวนโยบายของเศรษฐกิจพอเพียง”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นปรัชญา นำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมุ่งวางรากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น จากผลการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ประเทศไทยยังคงมีปัญหา เชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ยังคงขาดสมดุล การพัฒนาดังกล่าวจึงยังไม่สอดคล้องเป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควร เศรษฐกิจของประเทศยังพึ่งพาภายนอกและไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อภาวะความผันผวนจากโลกาภิวัตน์ และยังคงมีปัญหาค่าเสื่อมถอยของการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนา ขณะที่ภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ลดลงจากกระแสบริโภคนิยม เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมลดลงเช่นเดียวกับการให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เสื่อมถอยลง ตลอดทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาขาดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงยังคงบัญญัติปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติควบคู่กับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติในการประชุมวันที่ 12 มิถุนายน 2550 ให้จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางและมีอิสระ ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงภาคีพัฒนา ทั้งภาคประชาชน องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินการทางด้านการศึกษา วิจัย การสนับสนุนกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในแนวทางของการปฏิบัติตามหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้มูลนิธิพัฒนาไทย ดำเนินการโดยคณะกรรมการสถาบันฯ มีวาระครั้งละ 4 ปี เพื่อน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติของทุกภาคส่วนและทุกระดับของสังคม ให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างกว้างขวาง คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบการจัดตั้งกลไกระดับชาติ คือการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนและประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นรองประธาน และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเลขานุการ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์นโยบายแนวทางและมาตรการสนับสนุน และส่งเสริมการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน นอกจากนี้ เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

พันธกิจ

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน
2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม
3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ภาพสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับ

การส่งเสริม และกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา และให้หน่วยงานด้านการศึกษาทุกระดับนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาชาติ มี 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก (คนไทย เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข)

มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา (จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ และการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน)

มาตรฐานที่ 3 แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ (การสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง)

นโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษาเพื่อให้องค์กรหลัก หน่วยงาน และสถานศึกษา ดำเนินการ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.1 การพัฒนาหน่วยงานและสถานศึกษาแบบอย่างปฏิบัติที่เป็นเลิศ
  - 1.2 การวิจัยพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน
  - 1.3 การพัฒนาหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิชาชีพครู
  - 1.4 การพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน
  - 1.5 สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการปลูกฝังค่านิยมอยู่อย่างพอเพียง
2. การพัฒนาองค์กรและบุคลากร
  - 2.1 พัฒนาคณาจารย์ทุกคนของหน่วยงานภาคการศึกษาทุกระดับ ทั้งส่วนกลาง และระดับพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติภารกิจหน้าที่
  - 2.2 พัฒนานักศึกษาระดับปริญญาตรี ให้เป็นแกนนำขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมหาวิทยาลัย
  - 2.3 กำหนดให้หน่วยงานภาคการศึกษาทุกระดับ น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้บริหารจัดการและพัฒนาองค์กร
  - 2.4 พัฒนาและส่งเสริม หน่วยงาน องค์กร ที่เป็นแบบอย่างการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ คัดเลือก และมอบเกียรติบัตร)
  - 2.5 พัฒนาวิทยากรขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานภาคการศึกษา
  - 2.6 ส่งเสริมศักยภาพการจัดการการเงินของครูตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การขยายผลและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย
  - 3.1 รักษาสภาพสถานศึกษาพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนและเป็นแบบอย่างได้
  - 3.2 ประเมินรักษาเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาพอเพียง
  - 3.3 ประเมินรักษาเกณฑ์คุณภาพศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
  - 3.4 พัฒนาคุณภาพผู้ประเมินสถานศึกษาพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
  - 3.5 ขยายเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
  - 3.6 หน่วยงานภาคการศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
  - 4.1 จัดเวทีภูมิภาคยกย่องเชิดชู และมอบเกียรติบัตร
    - 4.1.1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้
    - 4.1.2 เผยแพร่ผลงาน
  - 4.2 ร่วมจัดมหกรรมเศรษฐกิจพอเพียงระดับชาติ
  - 4.3 ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย
5. การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล
  - 5.1 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา

5.2 รายงานผล ติดตามและประเมินผล อย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

ยุทธศาสตร์และจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นกรอบทิศทางและเครื่องมือในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในอันที่จะเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้กำหนดการดำเนินงาน ดังนี้

ปรัชญา “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ปรัชญาคิดเป็น”

วิสัยทัศน์ “กศน ร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อโอกาสและคุณภาพทางการศึกษาของประชาชนทุกช่วงวัย”

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับการศึกษา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมทุกช่วงวัย และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ส่งเสริมสนับสนุน และประสานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ

3. ส่งเสริมและพัฒนาการนำเทคโนโลยีทางการศึกษา และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง

4. พัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เทคโนโลยี สื่อและนวัตกรรม การวัดและประเมินผลในทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน

5. พัฒนาบุคลากรและระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งจัดการศึกษาที่มีคุณภาพโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

จุดเน้นการดำเนินงาน กศน. ตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ

1. พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล

2. การผลิต พัฒนา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

3. ผลิต และพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ

4. ขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

6. พัฒนาระบบบริหารจัดการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชทานไว้ให้แก่พสกนิกรชาวไทย คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ในส่วนของ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นกัน โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืน ของการพัฒนา ซึ่งในทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม จะต้องน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนให้ประชาชนทุกระดับ เกิดความพอเพียงตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกัน สามารถดำรงคงอยู่ได้ท่ามกลางสภาพการแข่งขันและ การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ เมื่อคนเข้มแข็งก็จะเป็นจุดเริ่มต้นให้สังคมเข้มแข็งและขยายสู่รากฐานอันแข็งแกร่งของประเทศต่อไป ทั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการและการขับเคลื่อนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนกำหนดเป็นยุทธศาสตร์และจุดเน้นในการดำเนินการของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยกระบวนการ การศึกษานอกโรงเรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552 : 1-29) ได้กำหนด แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการโดยมีรายละเอียด ดังนี้

หลักการ

1. ยึดกรอบความคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นสาระหลักในการดำเนินงาน
2. ใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นวิธีการในการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้
3. ใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งระดับตัวบุคคลและระดับชุมชน
4. ยึดแนวการทำงานโดยใช้การประสานเครือข่ายในพื้นที่
5. ให้ความสำคัญกับบทบาทของครู กศน. ในการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ในชุมชน
6. บริหารโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กศน. ชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยมีครู กศน. เป็นผู้ประสานงาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร บริหารการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมของแต่ละพื้นที่สู่การดำรงชีวิตของผู้เรียน ตลอดถึงครอบครัวและชุมชน
2. เพื่อนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน
3. เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

กลยุทธ์

การดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียนมีกลยุทธ์ ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากร กศน. ให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติเกี่ยวกับการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. พัฒนาสถานศึกษาและองค์กรทุกระดับ ให้สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง (หลักสูตรทักษะอาชีพ/หลักสูตรระยะสั้น/ทักษะชีวิต) และการศึกษาตามอัธยาศัย
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เรียนรู้จากภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ศึกษาตามโครงการพระราชดำริที่ให้มี

การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ จนสามารถนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

เป้าหมาย

ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้าง
ภูมิคุ้มกันที่ดี ความรอบรู้ และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

การดำเนินงาน

1. จัดทำหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับจัดการศึกษา
นอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้แก่กลุ่มเป้าหมายในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
และมัธยมศึกษาตอนปลายในหมวดวิชาต่าง ๆ ดังนี้

1.1 จัดทำหน่วยการเรียนรู้หลักในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ หมวดวิชาพัฒนาสังคมและ
ชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้
ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงเพื่อการดำรง ชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

1.2 จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการในหมวดวิชาภาษาไทย โดยนำแนวคิดสาระจาก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้าในการเรียนรู้ในหมวดวิชาภาษาไทยในทักษะการสื่อสาร
ฟัง พูด อ่าน เขียน

1.3 จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ในหมวดวิชาพัฒนาอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนรู้แนวทาง
ในการวางแผนการดำเนินชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การวางแผนการสู่
อาชีพและเกษตรธรรมชาติ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. จัดกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยกระบวนการการศึกษา
นอกโรงเรียน ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้มีแนวทางการดำเนินงาน
ดังนี้

2.1 สร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร ครู บุคลากร กศน.
และภาคีเครือข่าย โดยผ่านการอบรม การจัดการความรู้ การศึกษาดูงาน และการจัดเวทีชาวบ้าน
เพื่อให้มีการดำเนินงานสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.2 สสำรวจวิเคราะห์จัดระบบข้อมูล สารสนเทศ เพื่อการจัดทำแผนชุมชน แผนจัดการเรียนรู้
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน ถูกต้อง แม่นยำ

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของประชาชนและ
ชุมชน ทั้งด้านการดำเนินชีวิต การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความประหยัด การลดรายจ่ายและการเพิ่ม
รายได้

2.4 ประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และหลังดำเนินงาน
เพื่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมเรียนรู้

2.1 การพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง

โดยที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย
เพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนทุกระดับดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์
สามารถพึ่งพาตนเอง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ด้วยความไม่ประมาท โดยได้

พระราชทาน “หลักการทรงงาน” อันเป็นทั้งหลักปฏิบัติและเป็นตัวอย่างที่จับต้องได้มองเห็นผลลัพธ์ที่ดีและเกิดขึ้นจริง ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้น้อมนำมาเป็นแนวปฏิบัติสำหรับบุคลากร กศน. ดังนี้

หมวด 1 การศึกษาและการแก้ปัญหา

- รู้จักศึกษาและทำความเข้าใจปัญหาอย่างเป็นระบบโดยละเอียด
- ลงมือปฏิบัติแก้ไขอย่างได้ผล
- ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

หมวด 2 การจัดการ

- มองปัญหาในภาพรวม
- จัดการอย่างเป็นระบบ
- พัฒนาบุคลากรให้เข้มแข็ง
- แก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ ที่ง่ายก่อน

หมวด 3 ธรรมชาติเป็นสำคัญ

- ธรรมชาติและมนุษย์ต่างอยู่ร่วมกันได้ หากเข้าใจกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ
- การฟื้นฟูธรรมชาติให้คืนมาได้อย่างยั่งยืนต้องสร้างจิตสำนึกในใจคนก่อน

หมวด 4 ประหยัด คุ่มค่า

- รู้จักประหยัดและต่อยอดสิ่งที่ทำด้วยความเรียบง่าย
- ประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดคุ่มค่า

หมวด 5 เข้าใจง่าย เข้าถึงง่าย

- ทำสิ่งยากให้เข้าใจง่าย
- เข้าถึงง่ายด้วยการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ

หมวด 6 การทำงานเป็นทีม

- รับฟังความคิดเห็น
- รับรู้ปัญหา
- รู้วิธีแก้ไขเป็นขั้นตอน
- รักในงานที่ทำ
- ซื่อสัตย์ สุจริต
- มีความสามัคคี

หมวด 7 ความเพียร

- ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น
- มีความมุ่งมั่น ไม่ท้อถอยยอมแพ้ต่ออุปสรรค

หมวด 8 ความพอเพียงในชีวิต

- พึ่งตนเองได้
- พออยู่พอกิน
- มีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม

นอกจาก “หลักการทรงงาน” ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยดังกล่าวแล้ว ในมาตรา 83 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 75 ยังได้บัญญัติให้ “รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์ จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพา ตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กอปรกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กำหนดพันธกิจประการหนึ่งว่า “พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและ ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง” นอกจากนี้ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึง ความหมายของการศึกษาว่า “การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการสร้างสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดบุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา กศน. ที่จะต้องพัฒนาประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มี คุณธรรม จริยธรรม สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงกำหนดเป็น นโยบายพัฒนางานบริหารและงานบริการของบุคลากร กศน. ให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล มีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นเงื่อนไขหนึ่งในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการจัดตั้งศูนย์ประสานงานราชการใสสะอาด และมอบหมายให้สถานศึกษา กศน. ทุกแห่งเป็น ศูนย์เครือข่าย ดำเนินงานราชการใสสะอาด รวมทั้งสั่งการให้บุคลากร กศน. ทุกคนบันทึกผลงาน และคุณงามความดีอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่เดียวกันสถานศึกษา กศน. ยังได้ดำเนินการตามนโยบาย คุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบาย เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชน นักศึกษา ให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ด้วยคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ คือ

1. ซื่อสัตย์ หมายถึง ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร ลุ่งงาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงาน ที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

2. ประหยัด หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงิน ของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักทำ บัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

3. ซื่อสัตย์ หมายถึง ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้อคติลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นท์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

4. มีวินัย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามในขอบเขต กฎ ระเบียบสถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคม และประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบ แบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

5. สุขภาพ หมายถึง ผู้ที่มีความอ่อนนุ่มถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าวรุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้ที่มีการยาทตั้งงาม วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6. สะอาด หมายถึง ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง ตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7. สามัคคี หมายถึง ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงสามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ไม่มีเหตุผลยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ หมายถึง ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาคนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นความจำเป็นของทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับ ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงกำหนดเป็นนโยบาย สำคัญ และจัดทำแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมอบหมายให้สถานศึกษา กศน. ทุกแห่งจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนผู้รับบริการและชุมชน ในขณะเดียวกันสถานศึกษา กศน. ต้องพัฒนาบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้มีการปฏิบัติตนและมีวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง เพื่อนำไปสู่การเป็นสถานศึกษา กศน. พอเพียง

2.2 สถานศึกษา กศน. พอเพียง

สถานศึกษา กศน. พอเพียง หมายถึง สถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรทุกระดับรับรู้ซึ่ง เข้าใจ เข้าถึง ปฏิบัติงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตพอเพียง และวิถีชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 แนวทางพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง

การพัฒนาสถานศึกษา กศน. เพื่อไปสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียงนั้น มีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1 การบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.3.1.1 นโยบาย ให้มีนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนในสถานศึกษา

2.3.1.2 วิชาการ ให้มีการส่งเสริมงานวิชาการที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

2.3.1.3 งบประมาณ ให้มีการบริหารจัดการงบประมาณตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.1.4 อาคารสถานที่ ให้มีและใช้อาคารสถานที่/แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.1.5 ความสัมพันธ์กับชุมชน สถานศึกษามีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสถานศึกษา กศน. สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ของสถานศึกษา ดังนี้

2.3.2.1 การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.3.2.2 การศึกษาต่อเนื่อง/หลักสูตรระยะสั้น ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยนำสาระการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ของแต่ละหลักสูตร ซึ่งสามารถกำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เช่นกัน

2.3.2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ ด้านสื่อเอกสารและสื่อเทคโนโลยีตามความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสถานศึกษาต้องจัดให้มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีหลักสูตร/หน่วยการเรียนรู้ การนิเทศติดตามประเมินผล และการศึกษาวิเคราะห์/วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนจัดทำแผนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดหาผลิตและใช้สื่อการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร/โครงการ/กิจกรรม ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย

2.3.3.1 การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มีการกำหนดแผนงาน/โครงการ การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การจัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาพัฒนาตนเอง ประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการติดตามประเมินผลและพัฒนา การจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

2.3.3.2 กิจกรรมผู้เรียน มีแผนงาน/โครงการที่ส่งเสริมกิจกรรมผู้เรียน (ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต กิจกรรมทักษะชีวิต กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การตั้งชุมชน-ชมรม องค์กรรนักศึกษา) และดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม หลักคำสอนทางศาสนาที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการติดตามประเมินผลและพัฒนากิจกรรมผู้เรียน

2.3.3.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ มีแผนงาน/โครงการ และการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดจิตอาสาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ ตลอดจนการติดตามประเมินผลและพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2.3.3.4 การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เนื่องจากบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติการกิจการหน้าที่ของบุคลากรเอง รวมทั้งการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งความพอเพียง โดยสถานศึกษามีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1) การพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้มีแผนงาน/โครงการพัฒนาบุคลากร ด้วยการจัดประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานเพื่อให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้และการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) การติดตามประเมินผลและขยายผล จัดให้มีการติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากร ตลอดจนขยายผลและเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิต และปฏิบัติการกิจการหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.4 ผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ การนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กคน. มีความมุ่งหวังต่อความสำเร็จ ดังนี้

2.3.4.1 สถานศึกษา มีคุณลักษณะของสถานศึกษา กคน. พอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการแบ่งปัน มีความสามัคคี ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม

2.3.4.2 ผู้บริหารสถานศึกษา มีภาวะผู้นำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในวิถีชีวิตตนเอง สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษา และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้กับสถานศึกษาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สถานศึกษาอื่น ๆ

2.3.4.3 บุคลากรของสถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจอย่างสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวม และสาธารณประโยชน์ รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีรากฐานทางวัฒนธรรมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์

2.3.4.4 ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุ เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม

2.3.4.5 ชุมชน มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกัน สามารถรวมกลุ่มประกอบอาชีพจนบรรลุผลสำเร็จตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นแบบอย่างได้

2.4 แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง

2.4.1 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน ผู้สอน ภาศิเครือข่าย และชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพบุคลากรในสถานศึกษาให้มีขวัญและกำลังใจ รู้จักใช้และวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบาย จุดมุ่งหมาย และแผนงาน/โครงการที่กำหนดไว้ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารสองทางบนพื้นฐานของความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2.4.2 หลักการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

เนื่องจากการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการแนะนำให้ คำปรึกษา และการร่วมปฏิบัติงานกับผู้บริหาร ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา กิจกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีหลักการ ดังนี้

2.4.2.1 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาให้เกิด การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น

2.4.2.2 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชุมชน และภาศิเครือข่าย เพื่อให้เกิด การเรียนรู้ในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน และการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

2.4.2.3 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและมุ่งมั่นปฏิบัติงานไปสู่ความสำเร็จ

2.4.2.4 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าใจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่มีกระบวนการทำงานเป็นทีมและมีความเคารพซึ่งกันและกัน

2.4.2.5 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนต้องใช้มนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างสูง ที่จะ สร้างความคุ้นเคยและมีข้อมูลพื้นฐานพอสมควรเกี่ยวกับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้สอนของสถานศึกษา ภาศิเครือข่ายและผู้เรียน

2.4.3 วิธีการนิเทศกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

วิธีการนิเทศ หมายถึง วิธีการปฏิบัติการนิเทศของผู้นิเทศ ซึ่งเป็นบุคลากร ผู้ทำหน้าที่นิเทศ หรือศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติต่อผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนา มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศกิจกรรม

การศึกษานอกโรงเรียนแต่ละครั้ง ผู้นิเทศมิได้ใช้วิธีการนิเทศวิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้น แต่จะให้หลาย ๆ วิธีควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยคำนึงถึงผู้รับการนิเทศ สภาพปัญหาพื้นที่ งบประมาณ โครงการ/กิจกรรมและจุดประสงค์ของการนิเทศ ซึ่งมีวิธีการนิเทศกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้

2.4.3.1 การสนทนา (Conversation) เป็นการพูดคุย ปรีกษาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงาน วิธีการนิเทศแบบสนทนานี้อาจทำได้ทั้งรายบุคคลและกลุ่ม โดยกระทำได้ตลอดเวลาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.4.3.2 การบรรยาย (Lecture) เป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับผู้รับการนิเทศ โดยการบรรยายปากเปล่า หรือใช้สื่อประกอบ เช่น วัสดุทัศน เอกสาร ชุดนิทรรศการ ฯลฯ

2.4.3.3 การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ โดยผู้นิเทศจะต้องมีเครื่องมือช่วยบันทึกความจำในการสังเกตไว้เป็นหลักฐาน เพื่อนำข้อมูลจากการบันทึกมาสรุป วิเคราะห์สภาพการปฏิบัติงานร่วมกับผู้รับการนิเทศ และกำหนดแนวทาง แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนางาน รวมทั้งทำผลการสรุปเสนอผู้บริหารต่อไป

2.4.3.4 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุยหรือซักถามกับผู้รับการนิเทศ เพื่อรับทราบข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็นจากผู้รับการนิเทศ การสัมภาษณ์มีหลายลักษณะ เช่น การสัมภาษณ์ทางอ้อม การสัมภาษณ์เฉพาะเรื่อง ฯลฯ ในการสัมภาษณ์ผู้นิเทศจะต้องให้ความเป็นกันเองและให้ความสนใจในการพูดคุยกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศจะได้แสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่แท้จริง ซึ่งผู้นิเทศจะได้รับข้อมูลที่เป็นจริงด้วย

2.4.3.5 การประชุม (Conference/Meeting) เป็นการให้ข้อมูลระดมความคิดเห็น หรือสร้างความเข้าใจร่วมกัน การประชุมมีทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ มีการกำหนด การประชุมที่แน่นอนและเป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย

1) การประชุมชี้แจง ผู้รับการนิเทศสามารถมีส่วนร่วมโดยการซักถาม และให้ข้อเสนอแนะได้ การประชุมแบบนี้อาจใช้วิธีการบรรยายช่วย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความเข้าใจอันดี

2) การประชุมเพื่อระดมพลังสมอง (Brainstorming) ผู้นิเทศสามารถให้แนวความคิดวิธีแก้ปัญหา ข้อเสนอต่าง ๆ โดยอิสระ ซึ่งผู้รับการนิเทศสามารถนำแนวความคิดต่าง ๆ มาผสมผสานให้เกิดแนวความคิดใหม่ได้

2.4.3.6 การอภิปราย (Discussion) เป็นการพูดคุยโดยเปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศได้แสดงความคิดเห็น ซักถาม การอภิปรายส่วนใหญ่จะนำไปใช้กับวิธีการอื่น ๆ เช่น การสาธิต การบรรยาย การเยี่ยมเยียน ฯลฯ

2.4.3.7 การทัศนศึกษา (Field Trip) เป็นการนำผู้รับการนิเทศไปดูสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ตรง ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับการนิเทศเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขวางมากขึ้น ในขณะที่ทัศนศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลให้ละเอียดและหลังจากเสร็จสิ้นการทัศนศึกษาและจะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปราย และสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการทัศนศึกษานั้น ๆ

2.4.3.8 การเยี่ยมเยียน (Study Visit) เป็นการไปเยี่ยมและสังเกตติดตาม การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ โดยให้ขวัญกำลังใจ การกระตุ้นให้มีการปรับปรุงการทำงานตาม วัตถุประสงค์การเยี่ยมเยียนแต่ละครั้งต้องมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และกำหนดวัตถุประสงค์ ทุกครั้ง จึงจะทำให้เกิดประโยชน์ การเยี่ยมเยียนควรใช้ควบคู่ไปกับการสังเกตและการสัมภาษณ์ รวมทั้งจดบันทึกผลการเยี่ยมเยียนด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลต่อไป

2.4.3.9 การนิเทศแบบคลินิก (Clinic Supervision) เป็นการนิเทศรายบุคคล ที่มีลักษณะคล้ายกับคลินิกของแพทย์ ซึ่งผู้นิเทศต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึกรายละเอียด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันและให้คำปรึกษา ที่สำคัญคือผู้รับการนิเทศต้องยอมรับคำติชมและนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ

2.4.3.10 การนิเทศเชิงวิจัย (Research Supervision) เป็นการนิเทศที่มี วัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาในด้านใดด้านหนึ่ง โดยมีการติดตามผลการแก้ปัญหาเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้ง การรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4.4 เทคนิคการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

เพื่อให้การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย นอกจาก ผู้นิเทศจะเลือกใช้วิธีการนิเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีเทคนิคการนิเทศเพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ยอมรับ และให้ ความร่วมมือกับผู้นิเทศ เพื่อประโยชน์สูงสุดของการนิเทศซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้เทคนิค ได้แก่

- 2.4.4.1 การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 2.4.4.2 การยอมรับผู้อื่น
- 2.4.4.3 การเป็นผู้ฟังที่ดี และรับฟังผู้อื่น
- 2.4.4.4 การใช้วาจาที่สุภาพ
- 2.4.4.5 การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 2.4.4.6 การให้คำปรึกษา
- 2.4.4.7 การเสนอแนะ การให้คำแนะนำ การให้คำชี้แจง

2.4.5 บทบาทของผู้นิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

ในการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน ผู้นิเทศจะต้องเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อที่จะ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นิเทศการศึกษานอกโรงเรียนจะมีบทบาท ดังนี้

2.4.5.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา รวมทั้งภารกิจ บทบาทหน้าที่ และกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการ

2.4.5.2 ศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่จะไปปฏิบัติงานนิเทศ เพื่อที่จะสามารถเลือกใช้วิธีการนิเทศและเทคนิคที่เหมาะสม

2.4.5.3 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับการนิเทศ ยอมรับฟังปัญหาและความคิดเห็น ของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับอย่างเป็นธรรม

2.4.5.4 ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับการนิเทศ

2.4.5.5 เลือกวิธีการนิเทศและสื่อการนิเทศที่เหมาะสม

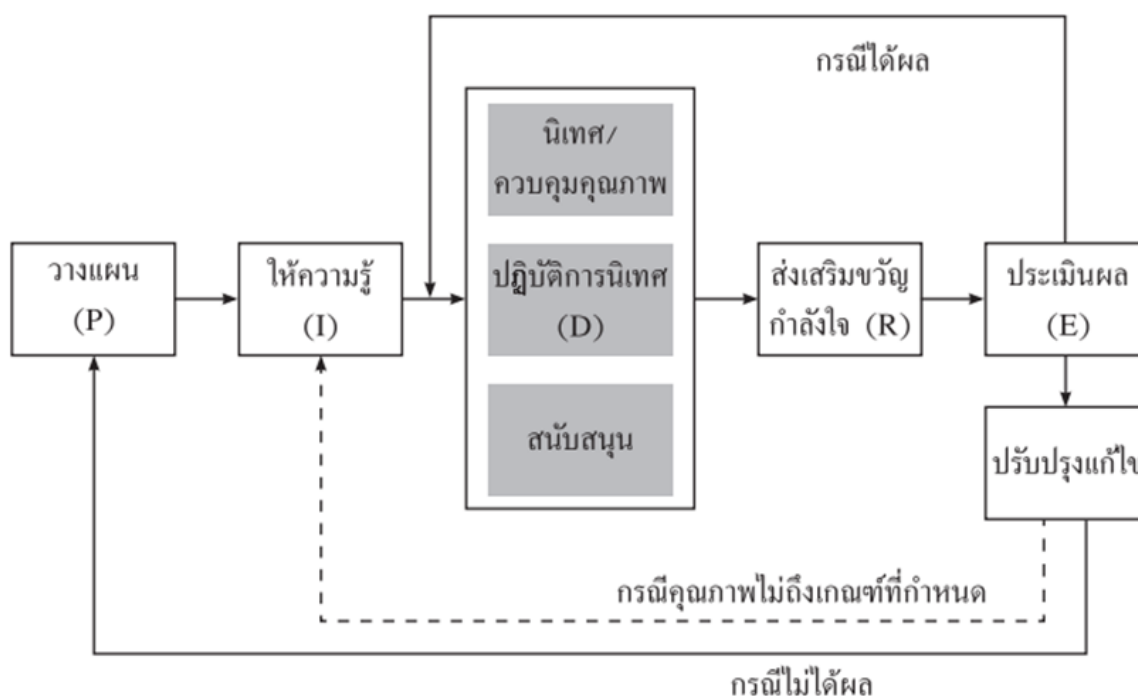
2.4.5.6 สรุปผลการนิเทศร่วมกับผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงครั้งต่อไป

2.4.6 กระบวนการนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารการศึกษา ผู้นิเทศภายใน ผู้ปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ ตามนโยบายจุดมุ่งหมายแผนงานที่กำหนดไว้ รวมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนรากฐานของมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีแผนงานและความต่อเนื่อง ตลอดจนเจตคติของการพึ่งพาตนเอง

การนิเทศการศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอที่ต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบศึกษานิเทศก์และผู้นิเทศภายในมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำ สนับสนุน และส่งเสริมงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียนให้ได้ผลนั้น จำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอนซึ่งกระบวนการนิเทศที่เหมาะสมกับสภาพในปัจจุบัน แสดงได้ตามภาพประกอบ 2.1 ดังนี้

ที่มา : ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2552 : 25) ; อ่างถึงใน สงัด อุทรานันท์ (2530 : 85)

2.4.7 การนิเทศการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กศน.

การนิเทศการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา กศน. พอเพียง สามารถนำกระบวนการนิเทศตามแผนภูมิดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามก่อนการดำเนินงานผู้นิเทศควรแนะนำให้สถานศึกษาคำนึงถึงภารกิจสำคัญของการขับเคลื่อนโครงการ คือสถานศึกษาควรได้

บรรจุเรื่องนี้ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และแผนงาน/โครงการ ในการดำเนินงานที่ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปี ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการสถานศึกษา หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ในการนิเทศจึงต้องคำนึงถึงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีด้วย โดยมีกระบวนการ ดังนี้

1. การวางแผนนิเทศ (Planning : P) ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ควรร่วมกันวางแผน และกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานของชุมชน และการดำเนินงานในสภาพจริงมาพิจารณา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เป็นการศึกษาถึงสถานภาพต่าง ๆ ของการดำเนินการตามองค์ประกอบต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความต้องการในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งอาจใช้วิธีสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต การวิเคราะห์องค์ประกอบหรือการระดมพลังสมอง และนำมาจัดลำดับความต้องการ โดยนำสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นที่ต้องได้รับการนิเทศมากที่สุดมาวางแผนปฏิบัติการนิเทศ

1.2 กำหนดทางเลือก เมื่อกำหนดปัญหาในการนิเทศชัดเจนแล้ว ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ควรพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่น่ายอมรับและมีประสิทธิภาพสำหรับการตัดสินใจกำหนดทางเลือกในการนิเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสามารถดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 วิธีที่ 1 การใช้ประสบการณ์ เป็นการใช้ประสบการณ์ในอดีตมาเป็นข้อมูลสำหรับการวินิจฉัย และควรนำวิธีการอื่น ๆ มาร่วมพิจารณาประกอบด้วย

1.2.2 วิธีที่ 2 การทดลอง วิธีการกำหนดทางเลือกที่สามารถช่วยผู้นิเทศให้ตัดสินใจได้ชัดเจนที่สุดอีกวิธีหนึ่ง คือการทดลองเพื่อให้เห็นว่าหากทำแล้วจะได้ผลอย่างไร แต่การทดลองบางครั้งเป็นการทำงานในสถานการณ์ที่มีขอบเขตจำกัด จึงควรใช้เทคนิควิธีการที่รอบคอบ รัดกุม เพราะในสถานการณ์จริงอาจจะไม่เป็นไปตามการทดลองก็ได้

1.2.3 วิธีที่ 3 การวิเคราะห์และวิจัย โดยการกำหนดองค์ประกอบออกเป็นส่วน ๆ แล้วทำการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบแต่ละส่วน ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ทราบว่าในแต่ละทางเลือกนั้น มีความเป็นไปได้สูงกว่าทางเลือกอื่น ๆ จึงเป็นวิธีการที่ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมากกว่าการใช้ประสบการณ์ และเป็นวิธีการที่ลงทุนต่ำกว่าการทดลอง

1.3 จัดทำโครงการนิเทศ ผู้นิเทศกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมาย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้ชัดเจน โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โครงการที่ดีควรเป็นโครงการที่เข้าใจง่าย ละเอียด ชัดเจน ทำท่ายความสามารถ มีความคุ้มค่า เหมาะสมกับการปฏิบัติสัมพันธ์สอดคล้องกับความมุ่งหมาย และสนองความต้องการประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

1.4 สร้างคู่มือและเครื่องมือนิเทศ ผู้นิเทศควรจัดทำคู่มือนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/กิจกรรมที่จะนิเทศ และสามารถนำไปใช้ในการติดตามผลการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดทำคู่มือให้มีความน่าสนใจ เนื้อหาถูกต้อง ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย สามารถ

นำไปปฏิบัติได้จริง เหมาะกับผู้นิเทศในทุกระดับ สำหรับเครื่องมือนิเทศควรมีลักษณะที่ใช้ได้สะดวก สามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการได้เที่ยงตรงมากที่สุด และมีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่เชื่อถือได้ ได้แก่ เครื่องมือนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้นิเทศใช้นิเทศ ครู กศน. สถานศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เรียนการศึกษานอกระบบระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง/หลักสูตรระยะสั้น

1.5 จัดทำปฏิทินปฏิบัติการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศเกิดประสิทธิภาพ นิเทศควรจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานนิเทศให้สอดคล้องเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่ และ ปฏิบัติการนิเทศตามแผนที่กำหนดไว้ ในกรณีที่มีบุคลากรไม่เพียงพออาจให้เครือข่ายนิเทศในพื้นที่ ช่วยนิเทศและรวบรวมข้อมูลนิเทศ เพื่อนำมาปรึกษาหารือร่วมกันในการประชุมประจำเดือน

2. การให้ความรู้ความเข้าใจ (Informing : I) การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย สำคัญอยู่ที่การพัฒนาบุคลากรให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น งานที่ปฏิบัติย่อมมีคุณภาพ สูงขึ้นไปด้วย การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้รับการนิเทศจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ที่จะต้องดำเนินการ ภายหลังจากที่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานเรียบร้อยแล้ว แม้ว่าการดำเนินงานตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงจะมีใช้งานใหญ่ แต่ผู้นิเทศควรให้ความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบสำคัญของการ ดำเนินงานดังกล่าวแล้วข้างต้น เพื่อให้การทำงานมีระบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถทำให้เห็นเป็น รูปธรรมพร้อมที่จะประเมินได้ และจะเป็นการดียิ่งหากผู้นิเทศจะให้กลุ่มผู้ปฏิบัติงานสร้างกฎเกณฑ์ ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

กรอบความรู้ในการนิเทศ ผู้นิเทศควรให้ความรู้แก่บุคลากรผู้รับการนิเทศ ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. หลักการทรงงานของสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
3. ยุทธศาสตร์สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย เพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
4. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย กระบวนการศึกษานอกโรงเรียน
5. หลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. องค์ประกอบการจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการนิเทศสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง

การสร้างความรู้ความเข้าใจ หากสามารถสร้างทักษะพื้นฐานและสร้าง เจตคติที่ดีควบคู่ไปด้วยก็ยิ่งดีมาก กิจกรรมที่สร้างความรู้ความเข้าใจอาจใช้การประชุมชี้แจง การประชุม ปรึกษาหารือการประชุม ให้คำแนะนำ การฟังคำบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การทัศนศึกษา การศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา หรือหากต้องการสร้างผลงานควบคู่ไปกับ การสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจใช้การประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น

ในการนิเทศแต่ละครั้ง ผู้นิเทศควรพิจารณาว่าควรเลือกกิจกรรมให้ ความรู้ประเภทใด จึงจะเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศและสามารถพัฒนาผู้รับการนิเทศได้ อย่างแท้จริง

3. การปฏิบัติการนิเทศ (Doing : D) การปฏิบัติการนิเทศเป็นขั้นตอนสำคัญ ของการจัดการนิเทศที่ผู้นิเทศจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย เป็นการดำเนินการตามแผนปฏิบัติ การนิเทศเพื่อชี้แนะ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการทำงานควรยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานให้ ความสำคัญและให้การยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบและยึด กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้นิเทศจะต้องเตรียมตัวเองให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ในเรื่องที่จะนิเทศ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือการนิเทศเพื่อรวบรวมข้อมูลจากการนิเทศนำมาปรับปรุง วางแผนการนิเทศในครั้งต่อไป

กิจกรรมการนิเทศ ในการนิเทศสถานศึกษา กศน. พอเพียง ผู้นิเทศ จะต้องนิเทศกิจกรรม การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัด ได้แก่

1. กระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรต่อเนื่อง (หลักสูตรทักษะ อาชีพ/หลักสูตรระยะสั้น/ทักษะชีวิต) และการศึกษาตามอัธยาศัย

กรอบการนิเทศ การนิเทศกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อให้บรรลุ ภาพความสำเร็จภาพสุดท้าย ควรคำนึงถึงกรอบการนิเทศ ดังนี้

1. แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. แผนปฏิบัติการประจำปี
3. การบริหารจัดการสถานศึกษา
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงานนิเทศแต่ละครั้งผู้นิเทศต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. การบันทึกการนิเทศ ผู้นิเทศควรจดบันทึกผลการนิเทศทุกครั้ง เพื่อ เป็นหลักฐานหรือสัญญาร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศว่ามีสิ่งใดที่ยังต้องปรับปรุงพัฒนาให้ ได้ตามข้อกำหนดที่ต้องการ

2. การสรุปผลการนิเทศ เมื่อเสร็จสิ้นการนิเทศแต่ละครั้ง ผู้นิเทศภายใน จำเป็นต้องจัดทำรายงานผลการนิเทศให้ผู้บริหารได้รับทราบ เพื่อการวินิจฉัยสั่งการและทำรายงาน เก็บเข้าแฟ้มนิเทศ และนำไปประกอบการรายงานผลการนิเทศ การรายงานผลการนิเทศอาจใช้ การรายงานที่เป็นรูปแบบเดียวกันที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ อาทิ

- 2.1 วัตถุประสงค์ของการนิเทศ
- 2.2 กิจกรรมนิเทศที่เกิดขึ้น เป็นต้น
- 2.3 เนื้อหาสาระของการนิเทศ ซึ่งได้แก่ สภาพการดำเนินการ

สภาพปัญหาอุปสรรค

2.4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

2.5 การนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

2.6 การนำเสนอแนวทาง/ยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

2.7 ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการพัฒนา

2.8 การวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหาร เพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนากิจกรรม

3. การสนับสนุนจากผู้บริหาร เพื่อให้การนิเทศบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารควรมีส่วนในการสนับสนุนด้วยปัจจัยทรัพยากรที่จำเป็นแก่ผู้รับการนิเทศตามความเหมาะสม เช่น สื่อ งบประมาณ การพัฒนาบุคลากร เช่น การจัดอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน เป็นต้น

4. การพัฒนากิจกรรมผู้นิเทศนำผลจากการนิเทศเข้าที่ประชุมของสถานศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อพิจารณาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนิเทศ ตลอดจนพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหาอื่น ๆ และนำไปวางแผนในครั้งต่อไป

4. การส่งเสริมขวัญกำลังใจในการนิเทศ (Reinforcing : R) เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศได้ในขณะปฏิบัติการนิเทศ นอกจากผู้นิเทศจะให้คำแนะนำข้อคิดเห็นแก่ผู้นิเทศแล้วควรให้การยกย่องชมเชยเป็นครั้งคราวตามโอกาสอันควร การที่ผู้บริหารมาร่วมนิเทศกับคณะนิเทศภายในเป็นครั้งคราว ย่อมส่งผลให้เกิดขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติอย่างยิ่ง ตลอดจนสนับสนุนให้มีการประกาศเกียรติคุณสถานศึกษาดีเด่น หรือเผยแพร่ผลงานดีเด่นของสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน และมีกำลังใจที่จะพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

5. การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating : E) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งในการควบคุมและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ผู้นิเทศควรสร้างข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล ซึ่งการประเมินผลควรประเมินระหว่างการทำงานเป็นระยะ ๆ เพื่อการพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์และควรประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อดูผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่า สอดคล้องตามข้อกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดหรือไม่ นับได้ว่าเป็นการนิเทศเชิงวิจัย ซึ่งจะทำให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีข้อมูลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นวิธีการประเมินผล สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

5.1 การประเมินผลโดยใช้เครื่องมือ ผู้ดำเนินการจะรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการประเมินผลในลักษณะนี้ ความสำคัญอยู่ที่การสร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน สามารถรวบรวมข้อมูลให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเลือกใช้สถิติข้อมูลที่เหมาะสม การนำเสนอผลการประเมินอาจนำเสนอด้วยแผนภูมิ กราฟ หรือเป็นการบรรยาย หรือประกอบด้วยทั้งสามส่วนรวมกัน เพื่อจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

5.2 การประเมินผลด้วยการประชุม เป็นการประเมินผลที่อาศัยบุคลากรจำนวนมากเพื่อพิจารณาข้อมูลร่วมกัน อาจดำเนินการในลักษณะของการประชุมปรึกษาหารือ หรือสัมมนาเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องมีความสามารถควบคุมการประชุมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรและไว้วางใจกันและกัน ซึ่งอาจนำวิธีการประเมินเช่นนี้ในวาระการประชุมของสถานศึกษา เป็นการประเมินผลระหว่างการทำงานก่อนมีการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการก็ได้

6. การรายงานผลการนิเทศ การรายงานผลการนิเทศหลังจากประเมินผล การนิเทศ หรือเมื่อสิ้นสุดโครงการ ผู้นิเทศควรจัดทำรายงานผลการนิเทศ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้เห็น ความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งความร่วมมือสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ สำหรับการวางแผน พัฒนาปรับปรุงและเผยแพร่ต่อไป

2.5 การประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา กศน. ทุกแห่งนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติและจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาไปสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ทบทวน การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการประเมินสถานศึกษา กศน. ในองค์ประกอบ ต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพื่อนำไปสู่สถานศึกษา กศน. พอเพียง ตามภาพ ความสำเร็จดังที่กล่าวแล้ว

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะอนุกรรมการด้านติดตามประเมินผล การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาได้จัดทำเครื่องมือ คัดเลือกสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือด้านการบริหาร จัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ แต่ด้วยลักษณะและบริบท ของสถานศึกษา กศน. มีความแตกต่างจากสถานศึกษาประเภทอื่น ดังนั้น สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้พัฒนารอบการประเมินสถานศึกษา กศน. ให้สอดคล้องกับบริบทและภารกิจของสถานศึกษา กศน. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน/ ผู้รับบริการ รวมทั้งบุคลากร กศน. และภาคีเครือข่าย ซึ่งมีกรอบการประเมินที่สำคัญ ดังนี้

2.5.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วยภารกิจที่เกี่ยวกับการบริหาร จัดการศึกษาศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบาย วิชาการ งบประมาณ อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับชุมชน

2.5.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยภารกิจที่เกี่ยวกับการจัด กิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษา กศน. โดยใช้ หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การเรียนการสอน สื่อ และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการวัดและ ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.5.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยภารกิจที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน/ผู้รับบริการพัฒนาตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการแนะแนวและ จัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน กิจกรรมผู้เรียน และจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2.5.4 ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ประกอบด้วยภารกิจที่เกี่ยวกับพัฒนา บุคลากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการติดตามประเมินผลและขยายผล

2.5.5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ เป็นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรของสถานศึกษา ผู้เรียน/ผู้รับบริการ และชุมชน

การประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. สถานศึกษาประเมินตนเอง สถานศึกษา กศน. สามารถประเมินตนเอง โดยสถานศึกษาอาจสร้างเครื่องมือประเมินขึ้นใช้เองหรือพิจารณานำเครื่องมือการประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียงตามเอกสารเล่มนี้มาปรับใช้ เพื่อที่จะได้มีข้อมูลสำหรับการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ตามวงจรบริหารคุณภาพ PDCA ของเดมมิ่ง

2. บุคคล/หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ประเมิน นอกจากการตรวจสอบ ทบทวนการดำเนินงานโดยสถานศึกษา กศน. เองแล้ว เพื่อให้การพัฒนาสถานศึกษา กศน. ไปสู่ความเป็นสถานศึกษา กศน. พอเพียง ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก โดยใช้เครื่องมือการประเมินสถานศึกษา กศน. /เกณฑ์การตัดสินที่กำหนด

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้พัฒนาเครื่องมือการประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง ตามกรอบการประเมินทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ซึ่งในระยะแรก เครื่องมือการประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียงนี้ จะใช้ในการประเมินสถานศึกษา กศน. ที่จัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนสถานศึกษาประเภทอื่นสามารถนำเครื่องมือการประเมินดังกล่าวไปปรับใช้ตามภารกิจและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สถานศึกษารับผิดชอบได้ตามความเหมาะสม

เกณฑ์การประเมินและการตัดสินสถานศึกษา กศน. พอเพียง

หลังจากที่สถานศึกษาหรือบุคคล/หน่วยงานภายนอกใช้เครื่องมือประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง โดยให้คะแนนจากการพิจารณาตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบแล้ว จะสามารถนำคะแนนรวมที่ได้มาพิจารณาตัดสินว่าสถานศึกษา กศน. ที่ได้รับการประเมินได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กศน. ในระดับใด

เกณฑ์การประเมิน

การประเมินสถานศึกษา กศน. พอเพียง มีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ได้คะแนน	3.50 ขึ้นไป	อยู่ในระดับ	ดีมาก
ได้คะแนน	2.75 - 3.49	อยู่ในระดับ	ดี
ได้คะแนน	1.75 - 2.74	อยู่ในระดับ	พอใช้
ได้คะแนนต่ำกว่า	1.75	อยู่ในระดับ	ปรับปรุง

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ เป้าหมาย

มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

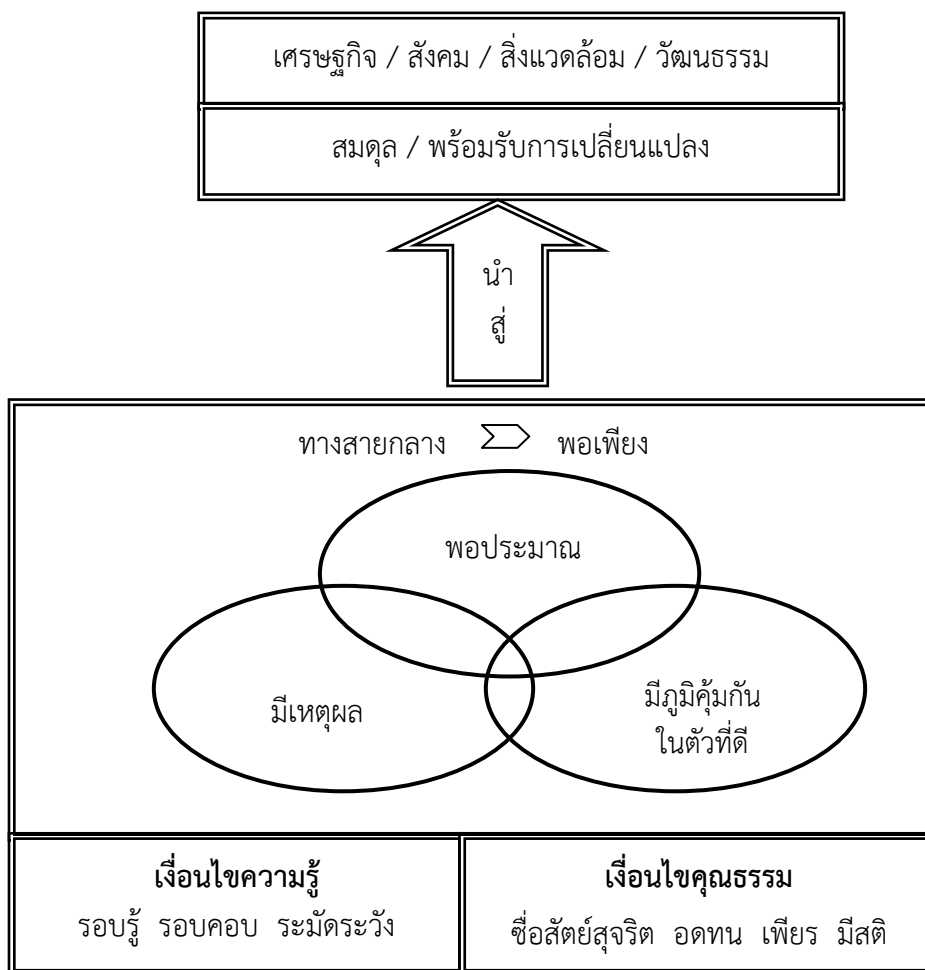
หลักการความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพร้อมต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

1. จะต้องอาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

2. การสร้างเสริมจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ

จากแนวคิดหลัก เป้าหมาย หลักการและเงื่อนไขพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวมาแล้วสรุปเป็นภาพประกอบ 2.2 ดังนี้

ภาพประกอบ 2.2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549 : 9-11, 226-230)

3. โครงการ

ผู้ประเมินได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงการ ดังนี้ โครงการเป็นคำที่ได้ยินและรู้จักของบุคคลทั่วไป หน่วยงานทางราชการ และหน่วยงานทางธุรกิจ โครงการเปรียบเสมือนแผนที่การเดินทางที่เดินไปสู่เป้าหมายในเวลาที่รวดเร็ว และเหมาะสม ผู้ประเมินโครงการนอกจากจะมีความรู้เกี่ยวกับหลักการ และวิธีการประเมินแล้ว ต้องมีความรู้ รู้จักและรู้รายละเอียดของโครงการที่ประเมินด้วย จะทำให้การประเมินนั้นได้สารสนเทศที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

3.1 ความหมายของโครงการ

ความหมายของโครงการ (Project) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 270) โครงการ หมายถึง แผนหรือเค้าโครงการที่กำหนด สุกพัคตร์ พิบูลย์ และกานดา นาคะเวช (2545 : 117) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า เป็นกลุ่มกิจกรรม ที่เห็นว่าเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพที่ได้รับการคัดสรรแล้วเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวโดยสรุป โครงการ หมายถึง กลุ่มกิจกรรมที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เมื่อนำไปสู่ การปฏิบัติแล้วน่าจะเกิดเป็นประโยชน์สูงสุด

3.2 ลักษณะของโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุลวิบูลย์ศรี (2546 : 80-81) ได้กล่าวถึงลักษณะโครงการว่า โครงการ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ โครงการต้องกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด มีกิจกรรมที่ซับซ้อน สอนองนโยบายหรือวัตถุประสงค์โครงการ เมื่อสิ้นสุดแล้วจะไม่มีการทำงานซ้ำอีก

ณรงค์ นันทวรรณนะ (2547 : 132-133) ได้กล่าวถึงลักษณะโครงการที่ดี ควรมีลักษณะ 9 ประการ ดังนี้ 1) สอนองตอบความต้องการของประชาชนหรือผู้รับบริการสามารถแก้ปัญหา 2) พัฒนาการหรือหน่วยงานได้ 3) มีรายละเอียดของวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจน 4) มีความเป็นไปได้สูง 5) สารของโครงการมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เช่น วัตถุประสงค์สอดคล้องกับ ปัญหา กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น 6) มีรายละเอียดโครงการ เพียงพอเข้าใจง่าย 7) สามารถนำโครงการสู่การปฏิบัติได้สะดวก 8) มีระยะเวลาแน่นอนในการดำเนินงาน ทั้งเริ่มต้นและสิ้นสุด 9) ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารสามารถติดตามประเมินผลได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลักษณะโครงการที่ดีจะต้องจัดทำขึ้นจากข้อมูลความเป็นจริง ซึ่งผ่านการวิเคราะห์แล้วและสอนองความต้องการของประชาชนได้ มีรายละเอียดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่ชัดเจน มีความเชื่อมโยงกันสัมพันธ์กันของวัตถุประสงค์กับกิจกรรม และได้รับการสนับสนุน จากผู้บริหารของหน่วยงาน รวมทั้งมีทรัพยากรที่เหมาะสมและเพียงพอ

3.3 ขั้นตอนการจัดทำโครงการ

มยุรี อนุมานราชชน (2546 : 24-26 อ้างอิงมาจาก Moris, 1988 : 19-22) ได้สรุป ขั้นตอนการจัดทำโครงการไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการศึกษาความเป็นไปได้ในเบื้องต้นและศึกษา ความเป็นไปได้ ซึ่งจะศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ความพร้อมทรัพยากรแหล่งทุน ต่าง ๆ ที่จะใช้ในโครงการและวิเคราะห์ ความเป็นไปได้ทั้ง 6 ด้าน ตั้งแต่ด้านการตลาด จนกระทั่ง ด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อตัดสินใจว่าโครงการมีความเป็นไปได้ในการนำสู่การปฏิบัติเพียงใด ขั้นตอนแบบโครงการ เมื่อผลที่เสนอการศึกษาความเป็นไปได้และตัดสินใจให้ดำเนินโครงการแล้วก็จะนำข้อเสนอมากำหนด รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการ เช่น วัตถุประสงค์เป้าหมาย ขอบเขต วิธีดำเนินการงบประมาณ

พื้นที่ระยะเวลา ฯลฯ ตามองค์ประกอบของโครงการ ขั้นตอนจัดทำเป็นการดำเนินงานตามที่ได้ออกแบบโครงการไว้ ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ โดยมีระบบบริหารตามสายงานต่าง ๆ หรือจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบเฉพาะ เพื่อกำกับควบคุม ติดตาม จัดทำโครงการให้เป็นไปตามแผนหรือการออกแบบโครงการ ขั้นตอนโครงการหรือริเริ่มโครงการใหม่ เป็นขั้นตอนที่ครบระยะเวลาตามกำหนดโครงการ ซึ่งการยุติหรือเริ่มโครงการใหม่หรือไม่ขึ้นอยู่กับผลการประเมินโครงการนั่นเอง โดยผู้บริหารผู้รับผิดชอบโครงการที่มีอำนาจตัดสินใจนำสารสนเทศ จากการประเมินตัดสินใจว่าจะยุติหรือเริ่มโครงการใหม่หรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมอย่างไร ดังนั้น ในขั้นตอนนี้จึงมักจะเรียกว่า การประเมินผลโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ขั้นตอนในการจัดทำโครงการจะต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการก่อนว่าสามารถที่จะดำเนินการได้หรือไม่ จึงออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทงานหรือโครงการที่จะดำเนินการ โดยสามารถปรับเปลี่ยนได้ในระหว่างดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจะต้องสรุปผลการประเมินโครงการว่าควรดำเนินการต่อหรือยุติต่อไป

3.4 องค์ประกอบของโครงการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2549 : 161-162) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโครงการไว้ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ ต้องเขียนชัดเจนว่าต้องการทำอะไร แก่ใคร ที่ไหน เช่น “โครงการฝึกอบรมซ่อมคอมพิวเตอร์แก่นักศึกษาสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ...” “โครงการประเมินเชิงปฏิบัติการการเขียนเค้าโครงการวิจัยชั้นเรียนสำหรับครูสำนักงานพื้นที่จังหวัด.” เป็นต้น

2. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ ต้องระบุไว้ชัดเจน เพื่อสะดวกในการติดต่อประสาน ถ้าเป็นกลุ่มควรระบุหัวหน้าโครงการและผู้ร่วมโครงการและผู้ร่วมโครงการด้วย

3. ระยะเวลาดำเนินโครงการ ต้องระบุเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด

4. หลักการและเหตุผล ควรกล่าวถึงความเป็นมาและความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ถ้าไม่ดำเนินโครงการจะส่งผลเสียหายหรือทำให้การพัฒนาหยุดชะงักได้อย่างไร

5. วัตถุประสงค์ ต้องเขียนผลที่ได้อย่างชัดเจนที่สำคัญ คือ ต้องสามารถวัดได้รวมทั้งสอดคล้องกับกิจกรรม เป้าหมาย และชื่อโครงการด้วย

6. เป้าหมาย ต้องระบุอย่างเป็นรูปธรรมและถ้าเป็นเชิงปริมาณได้จะยิ่งดี รวมทั้งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกิจกรรม

7. สถานที่ดำเนินงาน ระบุสถานที่ดำเนินโครงการจากเล็กไปหาใหญ่ เช่น จากโรงเรียน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ถึงจังหวัด เป็นต้น

8. วิธีดำเนินงาน ในส่วนนี้อาจเรียกว่าแผนการดำเนินงานซึ่งมักจะเขียนในรูปตาราง ดังที่เห็นกันทั่วไป โดยมีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

8.1 วิธีการ เขียนให้เห็นกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นลำดับ ระบุแนวทางและวิธีการโดยละเอียด โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกิจกรรม

8.2 ระยะเวลา เป็นระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมย่อย

8.3 สถานที่ เป็นสถานที่ของแต่ละกิจกรรมย่อย

8.4 ผู้เกี่ยวข้อง ระบุผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตามกิจกรรมย่อย

9. งบประมาณ ระบุงบประมาณทั้งหมดและแหล่งที่มา รวมทั้งแบ่งเป็นหมวด ๆ ตามเกณฑ์ที่หน่วยงานหรือต้นสังกัดกำหนด

10. การติดตามประเมินผล ควรระบุประเด็นที่สำคัญ ๆ เช่น ประเมินประเด็นสำคัญอะไรบ้าง ประเมินโดยใคร ใช้รูปแบบหรือแนวทางอย่างไร เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นแบบใด เป็นต้น

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ต้องระบุให้ชัดว่าเมื่อถึงเวลาที่กำหนดจะเกิดประโยชน์อะไรบ้าง ทั้งประโยชน์หรือผลที่ได้โดยตรงและโดยอ้อม

12. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ โครงการในปัจจุบันหน่วยงานหรือต้นสังกัดมักจะกำหนดให้ผู้รับผิดชอบโครงการระบุตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ โดยอาจระบุตัวชี้วัดในลักษณะผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ หรือระบุในลักษณะงบประมาณ เวลาผลที่ได้ เป็นต้น

13. อื่น ๆ นอกจากองค์ประกอบทั้ง 12 ข้อ ดังที่กล่าวแล้ว บางหน่วยงานอาจกำหนดให้มีองค์ประกอบอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น โครงการอยู่ในแผนงานใด เป็นโครงการใหม่หรือต่อเนื่องเป็นโครงการอิสระหรือต้องประสานกับโครงการใด หน่วยงานใดบ้าง เป็นต้น ซึ่งจะให้รายละเอียดแก่ผู้วิเคราะห์ได้มากขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการที่ดีจะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ โดยจะต้องมีการระบุรายละเอียดต่าง ๆ ของกิจกรรมที่จะดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในการเขียนโครงการจึงจำเป็นต้องกำหนดองค์ประกอบหรือโครงสร้างของโครงการที่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญอย่างครบ

3.5 โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

รายละเอียดโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ (ศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่. 2559. 58-65) สอดคล้องกับนโยบายสำนักงาน กศน. ข้อ 4 ขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จุดเน้นการดำเนินงานข้อ 4.4 พัฒนา กศน. ตำบล/แขวง ให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา โดยเน้นการประสานเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษารูปแบบ กศน. ตำบล 4 ศูนย์ ได้แก่ (1) ศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล (2) ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล (3) ศูนย์ดิจิทัลชุมชน และ (4) ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตชุมชนเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสร้าง และกระจายโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน

หลักการและเหตุผล

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับต่อความเสี่ยงบนพื้นฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ ระมัดระวัง และคุณธรรม การใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบ

และระมัดระวังควบคู่ไปกับการกระทำที่ไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือปรองดองกันในสังคม ในการวางรากฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองก๊ก นับว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทักษะการทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงการรู้จักพึ่งตนเอง ความพอประมาณ พอมีพอกิน พอมีพอใช้ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ควรจะเป็น โดยมีฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งก็คือสังคมเกษตรกรรม มุ่งเน้นการพึ่งพาจากภัย และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ อันมีผลต่อการดำรงชีวิตและเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มั่นคง

ดังนั้น ประชาชน ในพื้นที่อำเภอหนองก๊ก จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้นำหลักการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติ ตามกิจกรรมในโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองก๊ก จังหวัดบุรีรัมย์ มาตรฐาน 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษา กศน. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ภายใต้กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 อบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน กิจกรรมที่ 2 อบรมเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมที่ 3 อบรมการพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมที่ 4 การนิเทศติดตามเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของอำเภอหนองก๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ประชาชนมีการใช้ชีวิตประจำวันตามหลักการของความพอเพียง ความพอดี การใช้ชีวิตอย่างรอบรอบ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตในความไม่ประมาท ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่า เกิดรายได้
2. เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไป สำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและตระหนักถึงความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
3. เพื่อให้ประชาชนภายในเขตพื้นที่สามารถลดรายจ่ายภายในครัวเรือน
4. เพื่อให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง มีการดำเนินชีวิตให้อยู่อย่างพอประมาณ เดินทางสายกลาง มีความพอดี และพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

เป้าหมาย

1. **เชิงปริมาณ** ประชาชน จำนวน 400 คน
2. **เชิงคุณภาพ** ประชาชน จำนวน 400 คน ได้เข้าร่วมโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองก๊ก จังหวัดบุรีรัมย์ มีความตระหนักและเกิดการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง มีการดำเนินชีวิตให้อยู่อย่างพอประมาณ เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมหลัก	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมาย	พื้นที่ดำเนินการ	ระยะเวลา	งบประมาณ
1. สํารวจความต้องการการเรี ยนรู้ของ กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนใน อำเภอนองกั	เพื่อให้ศึ กษา เห็นความสําคัญ ของการทำ การเกษตร แบบพอเพียง ตามแนวทาง พระราชดำริ และเกิดทาง เลือ กในการ พัฒนางานด้าน การเกษตรให้ เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม ในพื้นที่	ครู และ ประชาชน กศน. อำเภอนองกั	ครู 34 คน ประชาชน 291 คน	อำเภอนองกั จังหวัตบุรีรัมย์	10 พ.ย. 59	
2. ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจ กับกลุ่มเป้าหมาย ประชาชน ใน อำเภอนองกั ที่ร่วมโครงการ จัดกระบวน การเรี ยนรู้ตาม หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎี ใหม่สู่การปฏิบัติ ที่ยั่งยืนของศูนย์ การศึ กษานอก ระบบและการ ศึ กษาตามอัยาศัย อำเภอนองกั จังหวัต บุรีรัมย์	เพื่อทำ ความ เข้าใจชี้แจง วัตถุประสงค์ ในการจัด กระบวน การ เรี ยนรู้ใน เพื่อ ให้ชุมชนพึ่ง ตนเองได้	ประชาชน ในอำเภอนองกั	ประชาชน จำนวน 400 คน	อำเภอนองกั จังหวัตบุรีรัมย์	25 พ.ย. 59	

กิจกรรมหลัก	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมาย	พื้นที่ดำเนินการ	ระยะเวลา	งบประมาณ
3. กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ 3.1 การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน	1. เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปในอำเภอมีการใช้ชีวิตประจำวันตามหลักการของความพอเพียง ความพอดีการใช้ชีวิตอย่างรอบครอบไม่ฟุ่มเฟือยใช้ชีวิตในความไม่ประมาทใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มีคุณค่าเกิดรายได้	ครู และประชาชน กศน. อำเภอหนองกี่	ประชาชนจำนวน 400 คน (ตำบลละ 40 คน)	กศน. ตำบล ทั้ง 10 แห่ง	7 ธ.ค. 59	11,000
3.2 กิจกรรมให้ความรู้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่ 3.2.1 อบรมให้ความรู้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่	1. เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปในอำเภอมุ่งมั่นความรู้หลักเกษตรทฤษฎีใหม่					
3.2.2 ศึกษาดูงาน	2. ศึกษาดูงานสถานที่จริง	ประชาชน อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์	ประชาชน 400 คน (วันละ 200 คน)	ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอ นางรอง และ ศึกษา ดูงาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ	12-13 ธ.ค. 59	70,000

กิจกรรมหลัก	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมาย	พื้นที่ดำเนินการ	ระยะเวลา	งบประมาณ
3.3 กิจกรรมการพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - กิจกรรมปู้หมักชีวภาพ - กิจกรรมการทำถ่านจากกะลามะพร้าว - กิจกรรมทอผ้าไหม	1. เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปในอำเภอมีความรู้การพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. ได้ฝึกปฏิบัติจริงในอาชีพต่าง ๆ		ประชาชน 400 คน (วันละ 200 คน)	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ อำเภอสตึก ตำบลดอนอะราง อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์	14-15 ธ.ค. 59	17,000
4. การนิเทศติดตาม	กระบวนการนิเทศติดตามแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น	ทุกตำบลใน กศน. อำเภอหนองกี่	ทุกตำบลใน กศน. อำเภอหนองกี่	อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์	พ.ย. 59 - มี.ค. 60	
5. สรุปผล	เพื่อสรุปการดำเนินการตามกิจกรรม	ทุกตำบลใน กศน. อำเภอหนองกี่	กศน. ตำบลทั้ง 10 แห่ง	อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์	มี.ค. 60	

วงเงินงบประมาณทั้งโครงการ

งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2560 แผนงานพื้นฐานด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ผลผลิตที่ 4 ผู้รับบริการการศึกษานอกระบบ เพื่อจัดการศึกษาเพื่อเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งบดำเนินงานเพื่อจัดการศึกษาเพื่อเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รหัส 6004 จำนวนเงิน 28,000 บาท ดังนี้

- วันที่ 7 ธันวาคม 2559
  1. ค่าวิทยากร จำนวน 10 คน x 6 ชั่วโมง x 100 บาท เป็นเงิน 6,000 บาท
  2. ค่าวัสดุจัดกิจกรรม เป็นเงิน 5,000 บาท

- วันที่ 14-15 ธันวาคม 2559
  1. ค่าวิทยากร จำนวน 9 คน x 12 ชั่วโมง x 100 บาท เป็นเงิน 10,800 บาท
  2. ค่าวัสดุจัดกิจกรรม เป็นเงิน 6,200 บาท

งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2560 แผนงานพื้นฐานด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ผลผลิตที่ 4 ผู้รับบริการการศึกษานอกระบบ งบดำเนินงาน รหัส 6004 เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาสังคม และชุมชน จำนวนเงิน 70,000 บาท

- วันที่ 12-13 ธันวาคม 2559
  1. ค่าจ้างเหมารถบัส จำนวน 4 คัน x 8,000 บาท x 2 วัน เป็นเงิน 64,000 บาท
  2. ค่าวิทยากร จำนวน 2 คน x 6 ชั่วโมง x 200 บาท เป็นเงิน 2,400 บาท
  3. ค่าวัสดุจัดกิจกรรม เป็นเงิน 3,600 บาท

หมายเหตุ : ทุกรายการถัวจ่ายเท่าที่เป็นจริง

แผนการใช้จ่ายงบประมาณ เป็นรายไตรมาส

กิจกรรมหลัก	ไตรมาส 1 (ต.ค.-ธ.ค. 2559)	ไตรมาส 2 (ม.ค.-มี.ค. 2560)	ไตรมาส 3 (เม.ย.-มิ.ย. 2560)	ไตรมาส 4 (ก.ค.-ก.ย. 2560)
- โครงการการจัด กระบวนการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎี ใหม่ สู่การปฏิบัติ ที่ยั่งยืนของศูนย์ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอ หนองกี่ จังหวัด บุรีรัมย์	98,000	-	-	-

ผู้รับผิดชอบโครงการ

- กศน. ตำบล ทั้ง 10 แห่ง
- ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองก๊ก

เครือข่าย

- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- หมู่บ้านหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
- องค์กรหน่วยงานภาครัฐ / เอกชน / ชุมชน

โครงการที่เกี่ยวข้อง

-

ผลลัพธ์

เพื่อให้ประชาชน อำเภอหนองก๊ก จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ภายใต้กิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 อบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน กิจกรรมที่ 2 อบรมเกษตรทฤษฎีใหม่ กิจกรรมที่ 3 อบรมการพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมที่ 4 การนิเทศติดตาม สามารถนำความรู้ไปประกอบเป็นอาชีพเสริมและมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีแนวทางดำเนินชีวิตในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ให้กับตนเองและครอบครัว รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีเงินออม และมีรายได้เพิ่มขึ้น

ดัชนีชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ

1. ตัวชี้วัดผลผลิต
  - มีผู้เข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มเป้าหมาย
2. ตัวชี้วัดผลลัพธ์

ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 80 มีความรู้ ทักษะกระบวนการ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างอาชีพให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไปและสามารถนำไปใช้ได้จริง

การติดตามประเมินผลโครงการ

1. แบบการสังเกต
2. แบบสัมภาษณ์
3. การรายงานผลการจัดโครงการ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการแบบซิปปโมเดล (CIPP Model)

ผู้ประเมินได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการ โดยพบว่า การประเมินโครงการมีความเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อบุคคลและองค์กร ตลอดจนผู้รับบริการเป็นอย่างมาก จึงได้รับความสนใจเพราะทำให้ทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานและผลผลิตของโครงการ ตลอดจนผลการประเมินจะเป็นข้อมูลและเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บริหารในระดับสูง

4.1 ความหมายของการประเมินและการประเมินโครงการ

ได้มีผู้ให้ความหมายของการประเมินไว้ ดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 11) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ สังคมที่สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและสร้างประโยชน์สุขแก่ สังคม การประเมินเกี่ยวกับการกำหนดคุณค่าของสิ่งที่สนใจภายใต้บริบทของนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับระบบ ความเชื่อและประสบการณ์ของนักประเมินว่าต้องการใช้มาตรการลักษณะใดทำการตัดสินคุณค่า

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 20-21) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการใช้ดุลยพินิจ หรือค่านิยมและข้อจำกัดต่าง ๆ ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการเปรียบเทียบที่ได้ กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

พศิน แดงจวง (2554 : 26) กล่าวว่า การประเมินเป็นการสร้างสารสนเทศที่ถูกต้อง ชัดเจนและเพียงพอแก่ผู้ใช้ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ เป็นการดำเนินงานที่ต้องทำควบคู่ไปกับการ ดำเนินแผนงาน หรือโครงการ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ทันเวลาต่อการแก้ไขปรับปรุงโครงการ อีกทั้งเป็นการกำกับให้มีการดำเนินโครงการตามแผนหรือโครงการที่วางไว้

สตฟเฟิลบีม และ ชิงฟิลด์ (Stufflebeam and Shinkfield. 2007 : 326) กล่าวว่า การประเมินเป็นวิธีการศึกษา หรือสืบค้นหาคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินอย่างเป็นระบบ การประเมินจึง เป็นกระบวนการที่จัดหานำเสนอสารสนเทศ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการอธิบาย การตัดสินคุณค่า และคุณประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลที่มีการจัดเก็บ อย่างเป็นระบบ นำเสนอเป็นสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุง พัฒนา และวิเคราะห์ตัดสินใจ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้เหมาะสม โดยเปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์ที่กำหนด

สำหรับความหมายของการประเมินโครงการได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

พิสนุ พงศ์ศรี (2549 : 68) กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการตามช่วงเวลา ของการดำเนินการไว้ ดังนี้

การประเมินก่อนดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำ โครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน หรือระงับโครงการ

การประเมินระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของ โครงการโดยนำสารสนเทศหรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อปรับปรุง โครงการให้ประสบความสำเร็จ

การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อขยายผลปรับเปลี่ยน ก่อนจะดำเนินการต่อไป หรือยกเลิกโครงการ

เชาว์ อินใย (2553 : 4) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการ พิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมี ระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการจัดการ

ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ (2556 : 6) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นจากโครงการในด้านความสำเร็จ ความล้มเหลว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โดยมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การประเมินโครงการยังมีประโยชน์ในแง่การนำสารสนเทศไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานโครงการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รอสซี และ ฟรีแมน (Rossi Lipsey and Freeman. 2004 : 16-23) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การประยุกต์ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์มาใช้ในการสำรวจประสิทธิผลของโครงการอย่างเป็นระบบ ซึ่งการประเมินโครงการจะประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 2) การประเมินประสิทธิผลของโครงการ 3) จะต้องให้สารสนเทศเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมทางสังคมและปรับปรุงสภาพสังคมแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้สารสนเทศด้านต่าง ๆ แล้วนำมาพิจารณาตัดสินโครงการในแต่ละระยะโดยนำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาว่าโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และตัดสินใจว่าจะดำเนินการต่อหรือปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ขยายผล ระบุ หรือยกเลิกโครงการ

4.2 รูปแบบการประเมินโครงการ

เนื่องจากการบริหารในปัจจุบันนิยมใช้การบริหารเชิงโครงการเป็นที่นิยมกันมาก จึงมี ผู้คิดค้นรูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมสำหรับการประเมินโครงการ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับลักษณะโครงการและกิจกรรม

คำว่า รูปแบบ ส่วนใหญ่มักจะเข้าใจกันโดยความรู้สึกตรงกันว่า หมายถึง วิธีการ เคำโครง ลักษณะกิจกรรม และอื่น ๆ มีผู้ให้ความหมายของรูปแบบการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้ พิสนุ พงศ์ศรี (2549 : 69) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบซึ่งมีผู้ให้ไว้หลายท่าน ดังนี้

แนดเลอร์ (Nadler. 1980 : 72-90 ; อ้างถึงใน พิสนุ พงศ์ศรี. 2549 : 69) กล่าวถึงรูปแบบโดยสรุปว่า หมายถึง การนำทฤษฎี แนวทางและกรอบความคิดมาพัฒนา เพื่อให้ง่ายต่อการแปลความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

روبินส์ (Robbins, 1986 : 25 ; อ้างถึงใน พิสนุ พงศ์ศรี. 2549 : 69) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมที่ทำให้เข้าใจ ปรากฏการณ์หรือความจริงได้ง่ายขึ้น ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ วัตถุประสงค์ ตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหา และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรองค์ประกอบหรือสาระเนื้อหาดังกล่าว

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 25) กล่าวว่า วิวัฒนาการของการพัฒนาแนวคิดและเทคนิควิธีการประเมินจนถึงยุคของการประเมินเป็นวิชาชีพ ทำให้ความก้าวหน้าของศาสตร์แขนงการประเมินนั้นมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีความเป็นระบบ ตลอดจนนักประเมินหลายท่านได้พัฒนารูปแบบที่เรียกว่า “แบบจำลอง” หรือ “โมเดล (Model)” ขึ้นหลายรูปแบบ จนทำให้เกิดแนวคิดและหลักการเหล่านั้นที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง

ประเภทรูปแบบการประเมิน

พิสนุ พองศรี (2549 : 70-89) สรุปไว้ว่า รูปแบบการประเมินมีอย่างหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน รูปแบบเกือบทั้งหมดพัฒนามาโดยชาวต่างประเทศ คนไทยได้พยายามนำรูปแบบเหล่านั้นมาประยุกต์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น มีนักการประเมินผู้รวบรวมและจำแนกประเภทการประเมินโครงการได้ 28 ประเภท

รูปแบบการประเมินที่มีอิทธิพลและได้รับความนิยมนำมาใช้กันมากที่สุด 4 รูปแบบ คือ รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายของไทเลอร์ (Tyler) รูปแบบสนองความต้องการของสเตก (Stake) รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจแบบชิปป์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และรูปแบบการประเมินประสิทธิภาพการอบรมของเคิร์กแพททริก (Kirkpatrick) ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ที่เน้นกระบวนการและเริ่มมีใช้กันบ้าง แต่ยังไม่มากนัก ได้แก่ รูปแบบเสริมพลังอำนาจหรือเน้นการมีส่วนร่วม

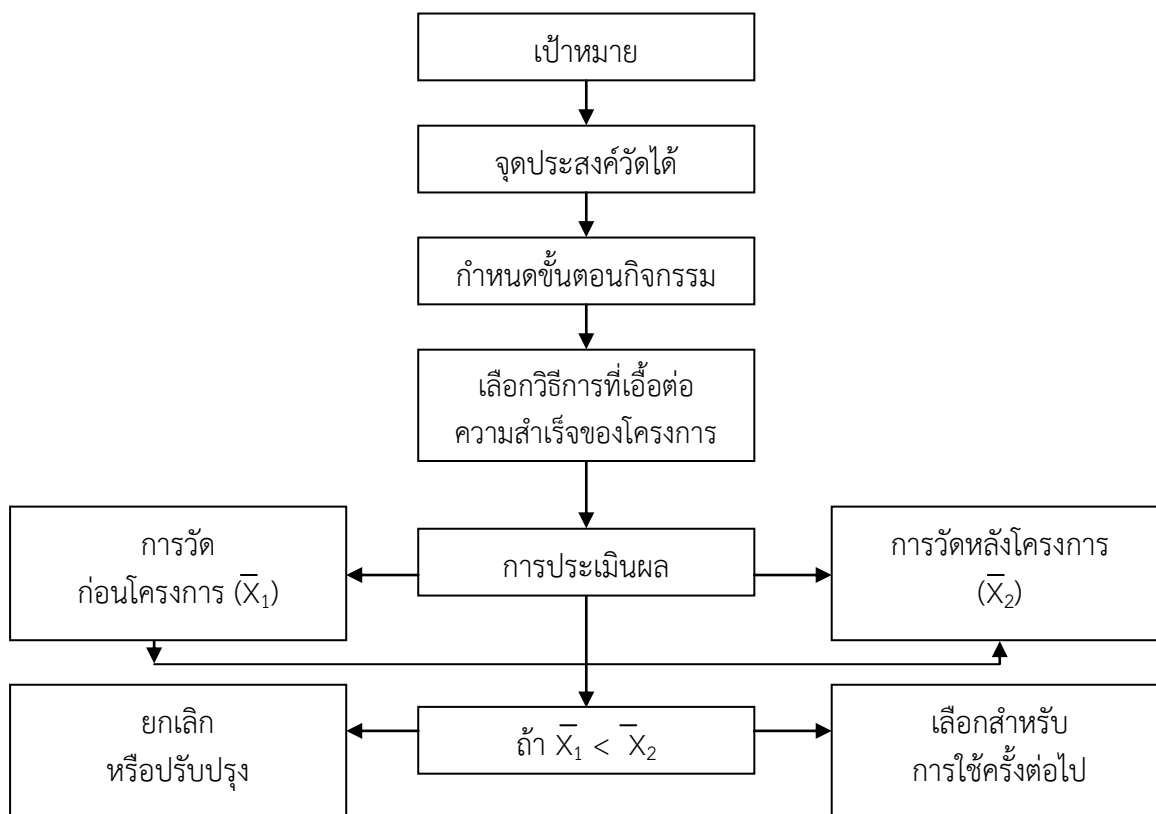
นอกจากรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบ ดังกล่าวแล้วจากรายงานการประเมินที่ผ่านมาพบว่า ผู้ประเมินอาจนำรูปแบบการประเมินมาปรับหรือเน้นการประเมินโดยไม่ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตายตัวก็มีมากเช่นกัน ผู้สนใจรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะสามารถศึกษาจากหนังสือตำราเกี่ยวกับการประเมินเพิ่มเติมได้ สำหรับในที่นี้จึงขอกกล่าวถึงสาระของรูปแบบการประเมินที่ได้รับ ความนิยมทั้ง 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย

ไทเลอร์ ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย (Goal-Based Model) จากแนวคิดว่าการกระทำโดยอ้อมมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนหรือถ้ายังไม่ชัดเจน ผู้เกี่ยวข้องก็ต้องอภิปรายหาข้อสรุปจนชัดเจนก่อน รูปแบบที่คิดขึ้นจึงใช้เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้หรือวิชาหลักสูตรระดับต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนสามารถวัดได้ จากวัตถุประสงค์ที่อยู่ในระดับกว้างหรือเป็นนามธรรมมากกว่า
2. กำหนดเนื้อหา สถานการณ์ที่แสดงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน
3. กำหนดเนื้อหา สถานการณ์ที่แสดงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน
4. ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
5. ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลกับวัตถุประสงค์

จากแนวคิดและขั้นตอนรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ จะเน้นความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ซึ่งมีจุดเด่นคือ มีความสะดวกและชัดเจนในการประเมิน แนวคิดนี้ยังมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน เพราะประเมินเปรียบเทียบกันได้และง่ายต่อการนำไปใช้ ถ้าได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ถ้าวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนก็จะมีปัญหาในการประเมิน หรือถ้าวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้วก็ยังประสบปัญหาเรื่องการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานได้รับการยอมรับหรือไม่ เนื่องจากยังมีความเป็นอัตนัยหรืออัตวิสัย (Subjective) สูง รวมทั้งการที่ประเมินยึดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลักจะทำให้ละเลยสิ่งอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทำให้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินมีจำกัด รูปแบบการประเมินแบบนี้ แสดงดังภาพประกอบ 2.3

ภาพประกอบ 2.3 รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายของไทเลอร์
ที่มา : พิสนุ พงศ์รี (2549 : 82)

2. รูปแบบการประเมินสนองความต้องการ

สเตก ได้พัฒนารูปแบบการประเมินสนองความต้องการ (Responsive Model) จากแนวคิดว่ามีผู้ต้องการใช้ผลการประเมินหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องจึงควรมีสารสนเทศจากการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายดังกล่าว ดังนั้นการประเมินจะต้องบรรยายโครงการประเมินอย่างละเอียดครอบคลุมเพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้ การตัดสินใจจะอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการประเมินแบบนี้ มี 2 ประการ คือการบรรยายและการตัดสินใจคุณค่า ซึ่งมีสาระโดยสรุป ดังนี้

2.1 การบรรยาย ในส่วนการบรรยาย แบ่งย่อยเป็น 2 ส่วน คือ

ความคาดหวัง ในส่วนนี้ผู้ประเมินหรือผู้บรรยายจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะประเมินให้มากที่สุด ประกอบด้วยส่วนย่อยที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

สิ่งนำ (Antecedents) ซึ่งเป็นสภาพของสิ่งที่มีอยู่เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินการในเรื่องใด ๆ โดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนกับสิ่งที่จะดำเนินการมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน เช่น คุณสมบัติด้านต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมโครงการกับกิจกรรมหรือวิธีการฝึกอบรม เป็นต้น

การปฏิบัติ (Transactions) เป็นกระบวนการดำเนินการกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ เช่น กระบวนการหรือการดำเนินโครงการ เป็นต้น

ผลลัพธ์ (Outcome) เป็นผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ เช่น ผลของกิจกรรมในโครงการทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

2.2 การตัดสินใจ ในส่วนของการตัดสินใจประกอบด้วย 2 ส่วนย่อย คือ

มาตรฐานหรือเกณฑ์ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเตรียมไว้เปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริงว่าจะมีคุณภาพอยู่ในระดับใด การตัดสินใจเป็นการนำสารสนเทศจากการเปรียบเทียบมาตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน

การประเมินตามรูปแบบของสเตก จะได้สารสนเทศครอบคลุมกว่ารูปแบบของไทเลอร์ แต่การประเมินก็ยุ่งยากกว่าเพราะต้องพิจารณาสาระต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินมากกว่า

3. รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ

สตีฟเฟิลบีม ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP Model) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่ประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่าง ๆ ของผู้บริหารที่เรียกว่า รูปแบบการประเมิน CIPP (Context Input Process Product Evaluation Model) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งล่าสุดในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการ แผนบุคลากร ผลិតภัณฑ์ องค์การและระบบต่าง ๆ ได้ (Stufflebeam, 2004 : 259) โดยใช้วิธีการเชิงระบบการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุด ต้องลงมือประเมินตั้งแต่ออกเริ่มงานขณะดำเนินงานและการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว

รูปแบบการประเมิน CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

3.1 การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้ จะเป็นเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานจัดทำสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นโครงการกิจกรรมหลักสูตรซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

3.1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดการดำเนินงานโดยประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่คาดหวังกับที่เป็นจริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังกับที่เป็นจริง

3.1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่รวมถึงกลยุทธ์ และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การประเมินในขั้นนี้นำไปสู่การวางแผน ซึ่งควรมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของสิ่งที่จะดำเนินการโดยพิจารณาความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ประสิทธิภาพ ความเหมาะสมของการบริหาร ผลกระทบและความเป็นธรรม ความเป็นไปได้ทั้งด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนกำลังคน

3.2 การประเมินระหว่างดำเนินงานโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการนั่นเอง อันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันท่วงที การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3.3 การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ ตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ผลกระทบของโครงการทุก ๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคการติดตามผลหรือประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ หรือศึกษาย้อนรอย (Follow up Study หรือ Tracer Study) ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคงปรับขยายโครงการหรือควรหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรยกฐานะเป็นโครงการประจำ เป็นต้น

การประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะการประเมินโครงการต่าง ๆ เพราะว่าเป็นการประเมินให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้โดยไม่ครบตามขั้นตอนด้วยการตัดการประเมินบริบทออก ทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณค่าลง และมีผลต่อการตัดสินใจได้ ซึ่งในการประเมินครั้งนี้จะใช้รูปแบบนี้เนื่องจากเป็นการประเมินที่ครอบคลุมตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินที่เป็นระบบง่ายต่อการเข้าใจและการนำไปปฏิบัติและได้สารสนเทศที่ครอบคลุม โดยประเมินควบคู่กันไปกับการดำเนินโครงการ เพื่อมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

นอกจากนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 110-113) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินชิปปี้ เป็นการนำเสนอโดยสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L.) และคณะซึ่งเป็นสมาชิกในสมาคม Phi Delta Kappa ทั้งนี้ สตัฟเฟิลบีม ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง “กระบวนการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่”

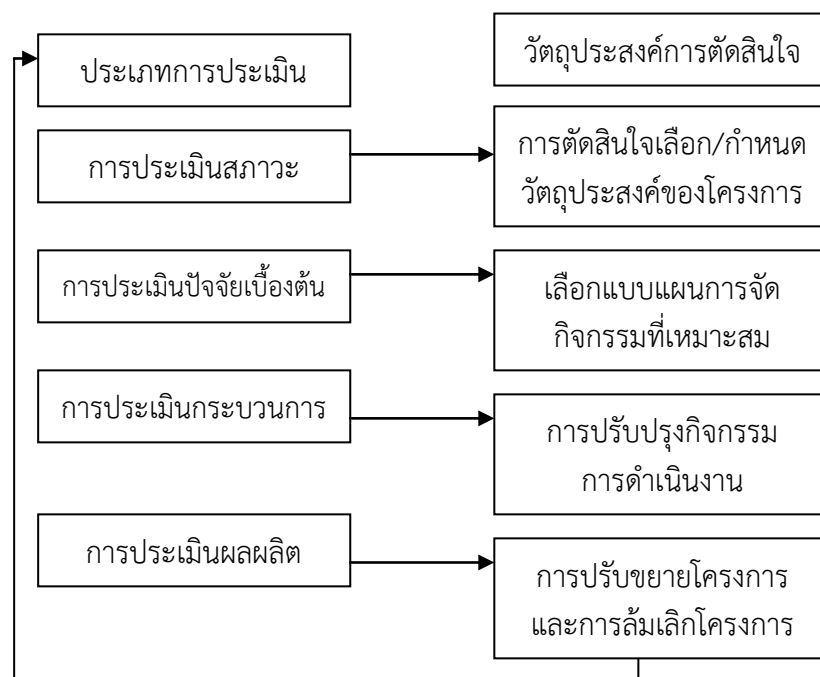
คำว่า CIPP มาจากคำย่อของส่วนประกอบต่าง ๆ ของโครงการที่ทำการประเมิน ได้แก่ Context Evaluation : การประเมินสภาวะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการ แต่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการจากโครงการ จำนวนประชากร กระแสทิศทางของสังคมและการเมือง สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

Input Evaluation : การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ หมายถึง การประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณและแหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือและครุภัณฑ์ การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยในการพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้น ๆ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม

Process Evaluation : การประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยเข้ามาใช้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นจะก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้ รัดกุมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Product Evaluation : การประเมินผลผลิตของโครงการ หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมดจากการดำเนินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดสินใจปรับปรุงขยายโครงการนำไปใช้ต่อเนื่องต่อไปและเพื่อล้มเลิกโครงการ

โดยสรุปการประเมินโครงการในแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันกับวัตถุประสงค์ของการประเมินและการตัดสินใจดังภาพประกอบ 2.4

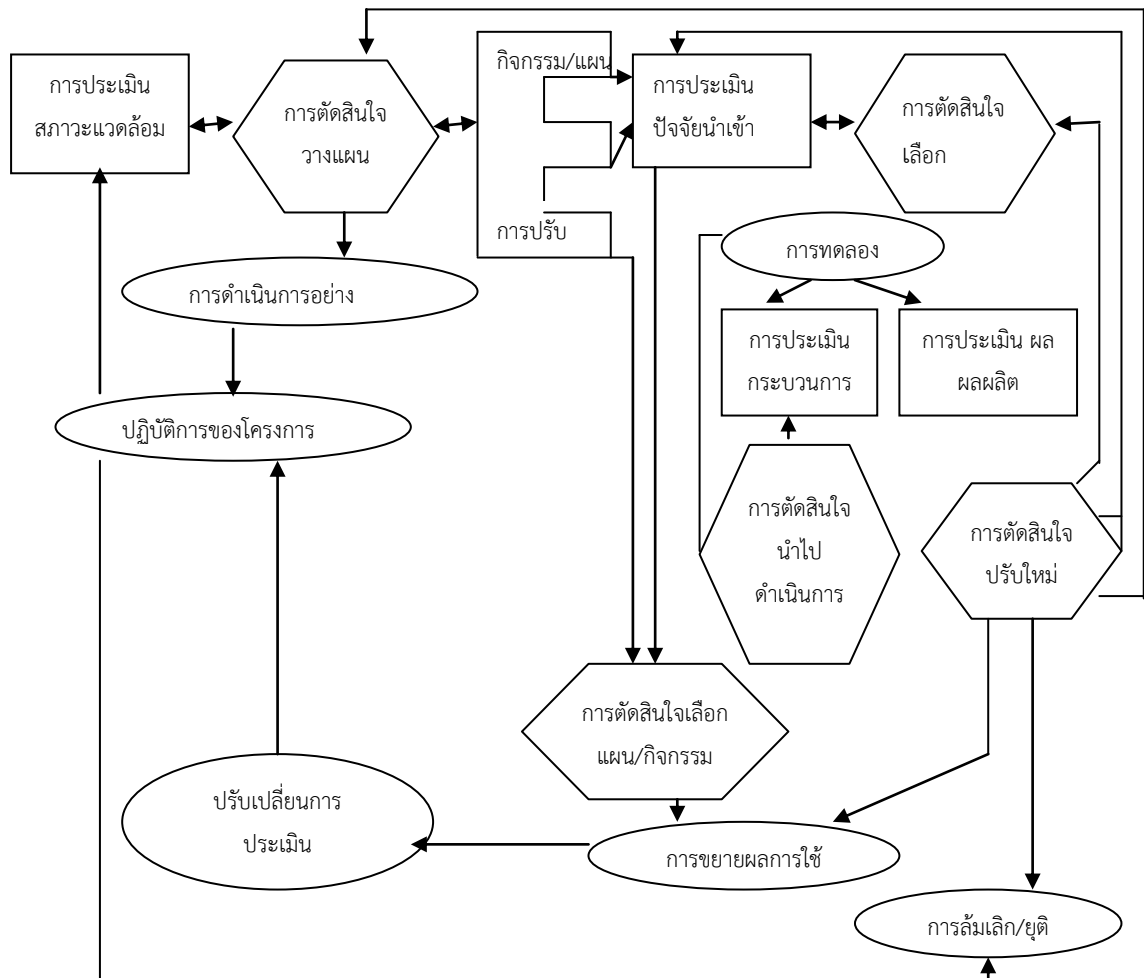
ภาพประกอบ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการและการตัดสินใจ
ที่มา : สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L.) (2004) ; อ้างถึงใน เพ็ญศิริ สายจันทร์หอม (2555 : 40)

อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินชิปป์นี้ ภายหลังจากได้มีนักประเมินผลโครงการได้ ปรับประยุกต์นำเอาการประเมินผลกระทบโครงการ (Impact Evaluation) เข้ามาร่วมด้วย จึง กลายเป็นรูปแบบการประเมิน CIPPI

Impact Evaluation : การประเมินผลกระทบของโครงการ หมายถึง การประเมินผล ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากผลผลิตของโครงการ หรือผลผลิตของโครงการก่อให้เกิดผลอื่น ๆ ตามมา ซึ่งผล

อื่น ๆ นี้ เราได้กำหนดหรือระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลกระทบของโครงการอาจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ

จากแนวคิดการประเมินที่ สต๊ฟเฟิลบีม และคณะได้เสนอไว้ ได้สร้างรูปแบบการประเมิน CIPP ทั้งระบบ ดังภาพประกอบ 2.5

ภาพประกอบ 2.5 รูปแบบการประเมินซีบีพี (CIPP Model)

ที่มา : สต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L.). (2004) ; อ้างถึงใน เพ็ญศิริ สายจันทร์หอม (2555 : 41)

จากแผนภูมिरูปแบบการประเมินซีบีพีนั้น แสดงให้เห็นว่า การประเมินผลโครงการเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งการประเมินในแต่ละส่วนก็มีวัตถุประสงค์การประเมินต่างกันและก่อให้เกิดกิจกรรมสืบเนื่องจากการประเมินต่างกันตามไปด้วย

4. รูปแบบการประเมินประสิทธิผลของการอบรม

เคิร์กแพททริก ได้พัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลโครงการอบรม (Training Model) ที่เน้นการประเมินหลังโครงการฝึกอบรม (ถ้าจะประเมินก่อนการฝึกอบรม และระหว่างการฝึกอบรมอาจใช้รูปแบบซีบีพี) โดยการแบ่งการประเมินเป็น 4 ระดับ ดังนี้

การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) การประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรมโครงการว่ามีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ เช่น หลักสูตร เนื้อหา สาระตรงกับความต้องการหรือไม่ ความคิดเห็นต่อเอกสาร สถานที่ โสตทัศนูปกรณ์ ระยะเวลาของการอบรมว่ามีความเหมาะสมเพียงไร วิทยากรมีความเหมาะสมเพียงไร ได้รับความรู้ทักษะในระดับใด มีความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้และทักษะที่ได้รับใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น การเพิ่มขึ้นของการเรียนรู้ก่อน-หลังการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และทักษะ เป็นต้น

การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อกลับไปปฏิบัติงาน เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อน-หลังโครงการฝึกอบรมว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่มีการนำความรู้ และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงไร เป็นต้น และการที่ผู้เข้ารับการอบรมจะเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานได้นั้น มีเงื่อนไข 5 ประการ คือ

1. ผู้เข้ารับการอบรมต้องปรับปรุงตนเอง
2. ผู้เข้ารับการอบรมต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง
3. ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
4. ต้องมีผู้ชำนาญที่น่าสนใจให้ความช่วยเหลือ
5. ต้องมีโอกาที่จะทำตามความคิดที่เกิดขึ้นใหม่

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเป็นแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดพฤติกรรมก่อน-หลังการฝึกอบรม และแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน เป็นต้น

การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์การ (Results) เป็นการประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดต่อองค์การ ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เช่น การลดลงของปัจจัยเสี่ยง การเพิ่มของประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงาน/องค์การ การลดลงของต้นทุน การเพิ่มกำไร ประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้อง หน่วยงาน หรือองค์การ

การประเมินการฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบการเคิร์กแพททริค ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะถ้าจะประเมินให้สมบูรณ์ชัดเจน จะต้องมีการติดตามผลการฝึกอบรม หลังจากเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมเสร็จแล้วสักระยะหนึ่งและถ้าการฝึกอบรมในเรื่องที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมก็จะยิ่งประเมินได้ยากขึ้น การใช้รูปแบบนี้ถ้าต้องการใช้สารสนเทศจากการประเมินภายในเวลาอันรวดเร็ว และต้องการประเมินให้ครบทั้ง 4 ระดับ อาจต้องใช้วิธีการถามพฤติกรรมหรือผลลัพธ์ต่อองค์การ โดยถามการรับรู้ (Perception) แทนข้อเท็จจริง (Fact) หรือพฤติกรรม

5. รูปแบบการประเมินที่ยืดหยุ่น

การประเมินรูปแบบที่ยืดหยุ่น (Theory-Based Model) มีแนวโน้มจะได้รับความนิยมมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากว่านอกจากจะทราบผลการประเมินแล้ว ยังทราบสาเหตุได้ด้วยว่าผลที่ได้เป็นเพราะเหตุหรือปัจจัยใดบ้าง ทำให้เอื้อต่อการนำผลไปพัฒนาสิ่งที่ประเมินได้ตามปรัชญาของการประเมิน แม้จะมีความยุ่งยากบ้างในการจะต้องค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ เพื่อนำมากำหนดในรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด และต้องเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ตามตัวแปร ในรูปแบบที่กำหนดไว้ด้วยลักษณะของการประเมินรูปแบบนี้ จะประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือส่วนที่เป็นผลหรือส่วนการประเมิน และส่วนที่เป็นเหตุหรือ ส่วนการวิจัย ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นผล ในส่วนนี้จะมึลักษณะเดียวกับการประเมินทั่ว ๆ ไป หรือเรียกว่า การประเมินผล คือจะเน้นเฉพาะผลที่ได้จากการประเมิน ซึ่งการประเมินที่ผ่านมามักจะเป็นเช่นนี้ ทำให้ยากต่อการพัฒนาสิ่งที่ประเมินนั้น ๆ ในส่วนนี้จะมึกระบวนการ วิธีการ รูปแบบการประเมิน ฯลฯ เช่นเดียวกับการประเมินอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

2. ส่วนที่เป็นเหตุ ในส่วนนี้จะเป็นส่วนที่เพิ่มมาจากการประเมินทั่วไป ที่มักจะดำเนินการเพียงในข้อ 1 ข้างต้นเท่านั้น ส่วนที่เป็นเหตุที่จะเน้นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมทฤษฎี หรืองานวิจัยต่าง ๆ เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการประเมินนำมากำหนดลงในรูปแบบก่อนจะทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป ผู้ประเมินจะต้องค้นคว้าปัจจัยเชิงสาเหตุอย่างครอบคลุม รวมทั้งโยงเส้นทางระหว่างปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เพราะถ้าค้นคว้าไม่ครอบคลุมเพียงพอและโยงเส้นทาง ระหว่างตัวแปรอย่างคร่าว ๆ แล้ว เมื่อนำรูปแบบไปทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อาจจะไม่กลมกลืนกับข้อมูลและอธิบายความผันแปรของสิ่งที่ประเมินได้ต่ำ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แต่ละรูปแบบการประเมินมีจุดเด่น จุดด้อยต่างกันไป และมีผู้คิดค้นหรือรวบรวมไว้ในขณะนี้ ไม่น้อยกว่า 32 รูปแบบ การนำไปใช้ต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ของแต่ละหน่วยงาน/องค์กร จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการแบ่งได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามวัตถุประสงค์การประเมิน แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งตามผู้ประเมินและแบ่งตามมิติการประเมิน ในที่นี้ พิสนุ พองศรี (2549 : 90-102) ได้แบ่งประเภทการประเมินโครงการตามเกณฑ์ช่วงเวลาไว้ ดังนี้

การประเมินก่อนดำเนินโครงการ

ลักษณะของการประเมินก่อนดำเนินโครงการ เป็นการประเมินก่อนที่โครงการจะดำเนินการเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจว่า จะปรับเปลี่ยนดำเนินการแบบโครงการนำร่อง หรือดำเนินโครงการเต็มหรือระงับโครงการซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือเป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการ มุ่งตรวจสอบความจำเป็น ความเป็นไปได้ ความพร้อมหรือปัจจัยนำเข้า โดยนำข้อมูลมาตัดสินใจวางแผนว่าควรจะดำเนินโครงการหรือไม่อย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1. ประเมินในขณะที่ยังไม่ดำเนินโครงการ ซึ่งมักจะเป็นการเตรียมดำเนินโครงการครั้งแรก หรือเป็นโครงการที่หยุดไปแล้วระยะหนึ่งจะเริ่มดำเนินการใหม่อีกในครั้งต่อไป เช่น โครงการฝึกอบรม อาชีพสตรีซึ่งยังไม่เคยทำในพื้นที่นั้น ๆ หรือโครงการพัฒนาผู้บริหารให้ได้รับวุฒิต่าง ๆ เมื่อเห็นว่าผู้บริหารเกือบทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว ก็อาจหยุดไปสักระยะหนึ่งเมื่อมีผู้บริหารรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นก็อาจประเมินว่าควรจะเริ่มโครงการอีกครั้งหรือไม่

2. ประเมินเพื่อศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยเป็นการตรวจสอบว่าจำเป็นต้องจัดทำโครงการหรือไม่ ถ้าจะทำมีความเป็นไปได้ หรือความพร้อมของทรัพยากร หรือปัจจัยนำเข้าแค่ไหน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เอื้อหรือเป็นอุปสรรคหรือไม่อย่างไร

3. ประเมินเพื่อหาสารสนเทศในการตัดสินใจวางแผน สารสนเทศที่ได้จากการประเมินก่อนดำเนินโครงการจะมีประโยชน์ ในการตัดสินใจวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสมเพียงพอ อันจะเอื้อต่อความสำเร็จของโครงการถ้าจะนำโครงการไปดำเนินการจริง

การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ

ลักษณะของการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการดำเนินการอยู่ เพื่อหาข้อมูลมาตัดสินใจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการโครงการในระยะต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือเป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการเพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน มุ่งนำข้อมูลมาใช้ประกอบการตัดสินใจ ปรับปรุงกิจกรรม และตรวจสอบความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งมีสาระโดยสรุป ดังนี้ (สุพัทธ์ พิบูลย์ และกานดา นาคะเวช. 2545 : 119)

1. ประเมินในขณะที่โครงการดำเนินอยู่ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินโครงการครั้งแรก หรือเป็นโครงการต่อเนื่อง หรือโครงการประจำแต่ละปีงบประมาณ ตามระยะเวลาเป็นช่วง ๆ เช่น โครงการฝึกอบรมเป็นรุ่น ๆ ตามหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มจะดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ โอกาสจะยุติโครงการมีน้อย การประเมินจึงเป็นการประเมินความก้าวหน้า

2. ประเมินเพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่ากิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามแผนหรือไม่ ทั้งในระยะเวลา งบประมาณ เป้าหมาย ปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานในระยะหรือช่วงต่อ ๆ ไป

3. ประเมินเพื่อหาสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ สารสนเทศที่ได้จากกระบวนการดำเนินงานจะนำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานเองและส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ เช่น รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการ ความพร้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เป็นต้น

4. ประเมินเพื่อเน้นตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผลการดำเนินโครงการ นอกจากจะประเมินตามข้อ 2 แล้ว จะมีการตรวจสอบถึงผลที่จะได้ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร โดยอาจตรวจสอบทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพเพื่อปรับการดำเนินงานให้เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ

การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ลักษณะของการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการว่ามีประสิทธิภาพประสิทธิผลหรือผล ทั้งทางตรงทางอ้อมอย่างไร สารสนเทศที่ได้จึงเน้นใช้ตัดสินใจ เลิก หยุด หรือดำเนินการต่ออย่างต่อเนือง หรือดำเนินการใหม่ ในโอกาสต่อไป ลักษณะสำคัญของการประเมินผลโครงการมีสาระโดยสรุป ดังนี้

1. ประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุด ซึ่งอาจเป็นสิ้นสุดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนดหรือสิ้นสุดระยะช่วงต่อตามปีงบประมาณ เช่น โครงการติดตามการทำงานของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแต่ละปีงบประมาณ หรือโครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการให้ทุนนักศึกษาเข้าศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. ประเมินเพื่อมุ่งศึกษาผลการดำเนินงานโครงการ ซึ่งจะตรวจสอบว่าผลต่าง ๆ ที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการหรือไม่ มีผลลัพธ์มีผลกระทบทั้งทางบวกทางลบอย่างไร มีประสิทธิภาพหรือความคุ้มค่าเพียงใด เพื่อให้ได้ข้อสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ

3. ประเมินเพื่อตัดสินใจอนาคตโครงการ โดยพิจารณาว่าจะเลิก หยุดดำเนินการโครงการต่อไป หรือขยายโครงการ สารสนเทศที่ได้จากการสรุปจะนำมาประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องว่าจะเลิก หยุดไว้ชั่วคราว ดำเนินการต่อโดยอาจปรับลด เพิ่ม ขยาย ฯลฯ โครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ในการประเมินโครงการสามารถประเมินได้ตั้งแต่ก่อนดำเนินโครงการซึ่งต้องทำก่อนเริ่มโครงการ โดยประเมินในประเด็นที่สำคัญ คือความต้องการจำเป็น ความพร้อมความเป็นไปได้ และทรัพยากรที่เหมาะสมในการจัดทำโครงการระหว่างดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นการนำโครงการสู่การปฏิบัติ โดยประเมินในประเด็นที่สำคัญ คือประเมินกระบวนการความก้าวหน้าของโครงการ และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ ต้องทำเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว โดยประเมินในประเด็น ผลผลิต/ผลลัพธ์ และผลกระทบ

4.4 ขั้นตอนการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีขั้นตอนเช่นเดียวกับการประเมินสิ่งอื่น ๆ ซึ่งในที่นี้เห็นว่าควรเป็น 8 ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการประเมินก่อนระหว่างหรือสิ้นสุดโครงการก็ตาม และถ้ามีการประเมินงานประเมินโครงการด้วยก็จะเป็น 9 ขั้นตอน คือเป็นการตรวจสอบผลการประเมินนั่นเอง ในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 8 ขั้นตอน อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ เช่น บางขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้างตามลักษณะของโครงการที่จะประเมินและปัจจัยอื่น ๆ บางขั้นตอนก็มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันบางขั้นตอนก็อาจยุบรวมกันได้ บางขั้นตอนก็อาจสลับกันได้ เป็นต้น เพียงแต่ปรับให้เป็นการประเมินโครงการ สำหรับสาระโดยสรุปของขั้นตอนทั้ง 9 มีดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดการประเมินและศึกษาวิเคราะห์โครงการพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การจะประเมินสิ่งใดหรือประเมินโครงการ ผู้ประเมินต้องศึกษาแนวคิดการประเมินโครงการและสาระที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นก็ต้องศึกษาวิเคราะห์โครงการที่จะประเมินและแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ทั้งจากเอกสารบุคคลที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน และพัฒนาตัวชี้วัดในขั้นตอนต่อไป โดยยังไม่ลงมือทำอะไรเป็นหลักเป็นฐาน จะเริ่มลงมือเขียนหรือปฏิบัติการเตรียมการประเมินโครงการเบื้องต้นในขั้นที่ 2 ต่อไป

2. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด

ในขั้นตอนนี้ นำผลสรุปจากการศึกษาของขั้นตอนที่ 1 มากำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน เมื่อได้วัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินที่ชัดเจนคงที่แล้ว ก็จะเป็นตัวตั้งให้เข้าไปพัฒนาตัวชี้วัด ซึ่งวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินอาจได้จากวัตถุประสงค์โครงการ รูปแบบการประเมินความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน หรือผู้ว่าจ้าง ฯลฯ ให้ประเมินประสบการณ์ของผู้ประเมินเอง หรือได้จากการร่วมกันกำหนดของผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ โดยอาจได้จากหลาย ๆ แหล่งร่วมกันก็ได้

การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน ถ้าจะให้สะดวกรวดเร็วแบบอาหารกึ่งสำเร็จรูป ก็สามารถเลือกรูปแบบการประเมินที่กำหนดประเด็นการประเมินมาให้แล้วก็ได้ เช่น รูปแบบ CIPP และรูปแบบของ Kirkpatrick เป็นต้น แต่ก็ต้องประเมินให้ครบตามข้อกำหนดของรูปแบบคล้ายกับต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกฎหมายที่กำหนด เข้าทำนองง่ายตอนแรกแต่อาจยุ่งยากตอนหลัง ซึ่งจากประสบการณ์พบว่า นักประเมินที่ชำนาญมักจะไม่ใช้รูปแบบการประเมิน เพราะจะทำให้มีความยืดหยุ่นน้อย

เมื่อได้วัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินแล้วก็จะใช้เป็นกรอบในการเลือกพัฒนาหรือสร้างตัวชี้วัด ซึ่งในทางปฏิบัติตัวชี้วัดสำหรับการประเมินโครงการยังมีไม่เพียงพอหรือไม่ตรงกับโครงการที่จะประเมิน ผู้ประเมินจะต้องพัฒนาด้วยการปรับให้สอดคล้องกับโครงการที่จะประเมินหรือสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งตัวชี้วัดที่ได้จะเป็นตัวตั้งในการกำหนดเกณฑ์ค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) แหล่งข้อมูลเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น ถ้าตัวชี้วัดไม่ชัดเจนพอก็จะส่งผลต่อการเตรียมงานในขั้นต่อไปได้บางครั้งต้องกลับมาปรับตัวชี้วัดใหม่ก็มี

3. การกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี)

คำว่าเกณฑ์ในที่นี้ หมายถึงเกณฑ์การตัดสิน ส่วนค่าน้ำหนัก หมายถึง ระดับความสำคัญของประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด ซึ่งยิ่งเกณฑ์มีความละเอียดและค่าน้ำหนักสอดคล้องกับสภาพโครงการเท่าไร สารสนเทศจากการประเมินก็ยิ่งครอบคลุมชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น แม้ว่าต้องแลกกับความยุ่งยากบ้างก็ตาม เช่นเดียวกับความละเอียดของจอภาพ เครื่องรับโทรทัศน์ หรือจอคอมพิวเตอร์ที่มีรายละเอียดเป็นพิกเซล (Pixel) ยิ่งจำนวนพิกเซลมากก็ยิ่งชัดมากแต่ราคาที่สูงขึ้น

ในการกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนักนั้น อาจแยกได้เป็น 4 ระดับ เรียงตามลำดับความละเอียดจากน้อยไปหามาก คือตั้งแต่ไม่กำหนดเกณฑ์ตัดสินเลย มีแต่เกณฑ์ในการตัดสินเพียง 2 ระดับ คือผ่านกับไม่ผ่าน มีเกณฑ์ตัดสินเพียง 2 ระดับ และกำหนดค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดและสุดท้าย คือเกณฑ์ตัดสินมากกว่า 2 ระดับ และมีค่าน้ำหนัก

4. การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน

เมื่อได้วัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน ตัวชี้วัด เกณฑ์ และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) แล้วนำมารวมกันเป็นกรอบแนวคิดการประเมิน ซึ่งอย่างน้อยต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือประเด็นการประเมินกับตัวชี้วัด ถ้าจะให้ละเอียดยิ่งขึ้นก็กำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนัก โดยเกณฑ์อาจจะกำหนดไว้มากกว่า 2 ระดับ

จากสาระหรือองค์ประกอบสำคัญของกรอบแนวคิดของการประเมิน จะนำไปสู่การกำหนดขอบเขตการประเมินที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและอาจกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น พื้นที่ เวลา และแนวทางการเก็บข้อมูล ฯลฯ เพิ่มเติมได้ตามต้องการ

5. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล

การประเมินต้องตัดสินใจผลจากสารสนเทศที่เก็บมาได้ โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ซึ่งโครงการแต่ละโครงการจะมีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างกันมาก จึงยากที่จะใช้เครื่องมือของผู้ที่สร้างหรือพัฒนาไว้ได้อย่างน้อยก็ต้องนำมาปรับบ้าง ยกเว้นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่มีมาตรฐานเหมือนกันมาปรับใช้ได้เลย ส่วนเครื่องมือทางสังคมศาสตร์ เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต มักจะต้องปรับหรือสร้างใหม่เสมอ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมปฏิบัติการประเมินตามขั้นตอนที่ 1-5 เป็นการศึกษาระยะเตรียมการจะประเมิน ส่วนขั้นตอนนี้เป็นการเริ่มปฏิบัติจริงในภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สัมภาษณ์ สังเกต ถ้าเป็นกรณีข้อมูลเชิงคุณภาพก็อาจใช้เทคนิคต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินโครงการจะง่ายกว่าการวิจัย เพราะมักจะใช้สถิติพื้นฐานง่าย ๆ เช่น จำนวนนับ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อาจจะมีที่ยากขึ้นบ้างก็คือสถิติที่ใช้ทดสอบ ซึ่งมักจะเป็นการทดสอบที (t-test) และสถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ เช่น การหาค่าความเที่ยงตรงโดยใช้สูตร KR-20 หรือสูตรอัลฟาของครอนบาค (Cronbach) เป็นต้น

8. การเขียนรายงานการประเมิน

รายงานการประเมินโครงการที่สมบูรณ์ จะมีโครงสร้างคล้ายกับรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ คือมีส่วนนำ ส่วนที่เป็นเนื้อหา 5 บท และส่วนท้าย ซึ่งจะเป็นภาคผนวกต่าง ๆ ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือ การรายงานการประเมินจะเสนอแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งโครงการมากกว่าเผยแพร่แก่บุคคลหรือหน่วยงานทั่วไป เหมือนกับรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ การเขียนรายงานการประเมินจะต้องอาศัยความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าช่วย เพื่อจูงใจหรือโน้มน้าวให้ผู้เกี่ยวข้องนำผลการประเมินไปใช้จริง อย่างไรก็ตามในกรณีโครงการขนาดเล็กหรือมีความเร่งด่วนอาจเขียนรายงานการประเมินโครงการโดยสรุป ไม่ต้องมีโครงสร้างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับการวิจัยชั้นเรียนที่อนุโลมให้เขียนหน้าเดียวหรือเพียง 5-10 หน้าก็ได้

9. การประเมินงานประเมินโครงการ

การประเมินงานประเมินโครงการหรืองานประเมินอื่น ๆ ยังมีน้อยมาก แต่ในขณะนี้เห็นว่าควรจะนำเสนอไว้ในลักษณะการตรวจสอบคุณภาพของรายงานการประเมินด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อเป็นการกระตุ้นหรือเร่งรัดให้การประเมินโครงการมีคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้น ถึงแม้ในปัจจุบันจะยังมีการประเมินโครงการน้อย แต่คาดว่าอนาคตจะต้องมีการนำไปใช้กันมากขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อตัดสินใจจัดทำ ระบุ ปรับปรุง ขยายผลหรือยกเลิกโครงการซึ่งสามารถใช้รูปแบบการประเมินโดยตรงหรือคิดรูปแบบขึ้นเองก็ได้ รูปแบบการประเมินโครงการสร้างจากแนวคิด ทฤษฎีประสบการณ์หรือจินตนาการ เพื่อถ่ายทอดให้เข้าใจง่ายและนำไปสู่การปฏิบัติได้ ในขณะนี้ มีไม่น้อยกว่า 32 รูปแบบในการประเมินโครงการสามารถประเมินได้ตั้งแต่ก่อนดำเนินโครงการด้วยการประเมินที่สำคัญ ๆ เช่น การประเมินความต้องการจำเป็น ความพร้อม ความเป็นไปได้และปัจจัยด้านทรัพยากรต่าง ๆ การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ ต้องทำในระหว่างการนำโครงการ สู่การปฏิบัติ โดยการประเมินความก้าวหน้าหรือประเมินกระบวนการ และการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการต้องทำเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว โดยประเมินผลต่าง ๆ เช่น ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ ส่วนขั้นตอนในการประเมินโครงการที่สำคัญมี 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาแนวคิดการประเมินและโครงการพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็น การประเมิน การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการประเมิน ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจปรับให้เหมาะสมกับโครงการที่จะประเมินได้

5. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ผู้ประเมินได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจ ดังนี้

5.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านให้คำจำกัดความหรือความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

จิตตินันท์ นันทไพบูลย์ (2551 : 6) กล่าวว่า ความพึงพอใจในบริการหมายถึงความถึงภาวะการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของบุคคล อันเป็นผลจากการเปรียบเทียบการรับรู้สิ่งที่ได้รับจากการบริการ ในระดับที่ตรงกับการรับรู้สิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับการบริการนั้น

จร สุนทรายุทธ (2553 : 15) มีความเห็นว่าความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลต่อการทำงานในด้านดีที่เกิดจากการทำงาน ทำให้ได้รับผลตอบแทนเกิดความพึงพอใจ เกิดความรู้สึกกระตือรือร้นมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงาน รวมถึงความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 85) ให้ความหมายของคำว่า “พึง-พอใจ” ว่า หมายถึง รัก ชอบใจ และให้ความหมายของคำว่า “พอใจ” ว่าหมายถึง สมใจ ชอบใจ

เซอร์ เมอร์ ฮอร์น (Scherhorn. 1984 : 230) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นระดับหรือขั้นของความรู้สึกในด้านบวก หรือด้านลบของคนที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของงาน รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมาย การจัดระบบงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

สจิวต ออสแคมป์ (Stuart Oskamp. 1984 : 174-175) กล่าวว่า ความพึงพอใจมีความหมายอยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาวะการณ์ที่ผลการปฏิบัติได้เป็นไปตามที่บุคคลได้คาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจ หมายถึง การทำงานได้เป็นตามหรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

จากความหมายทั้ง 3 นัยดังกล่าว สจิวต ออสแคมป์ เห็นว่า ได้นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจต่องาน 3 ทฤษฎีที่สำคัญ คือความหมายนัยแรกอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theories) ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) และตามความหมายนัยที่สามจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value Theories)

อนันธา และ อดุล (Anantha & Andul. 2013 : 21) ศึกษาเรื่องคุณภาพการบริการและความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการโทรคมนาคมเคลื่อนที่ในประเทศไทยได้ข้อสรุปว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภค เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของผู้บริโภคกับคุณภาพของการใช้บริการ ซึ่งคุณภาพของการบริการจะสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองจากการเอาใจใส่ซึ่งอยู่ในรูปแบบของรูปธรรม ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะเพิ่มมากขึ้นจากการรับรู้ได้ถึงคุณภาพของการให้บริการที่ดี คุณภาพของสินค้าที่ดี และราคาสินค้าที่เหมาะสม รวมถึงปัจจัยจากสถานการณ์ภายนอก และปัจจัยส่วนบุคคล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจ ต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ เป็นความรู้สึก

ที่เกิดจากความสมดุล หรือสิ่งที่ได้รับจริงหรือเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการ หรือจากประสบการณ์ที่เข้าไปใช้บริการและประสบการณ์นั้นตรงตามความคาดหวัง

5.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

นักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีที่อธิบายองค์ประกอบของความพึงพอใจในงาน และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงานกับปัจจัยอื่น ๆ ไว้หลายทฤษฎี

โคร์แมน (Korman, A.K., 1977 อ้างอิงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง. 2542 : 161-162) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีการสนองความต้องการ (Need Fulfillment Theory) กลุ่มนี้ถือว่าความพึงพอใจในงานเกิดจากความต้องการส่วนบุคคล ที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล

2. ทฤษฎีการอ้างอิงกลุ่ม (Reference-Group Theory) ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกให้กลุ่มเป็นแนวทางในการประเมินผลการทำงานของงาน

ส่วนมันฟอร์ด (Manford, E., 1972 อ้างอิงใน สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง. 2542 : 162) ได้จำแนกความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในงานจากผลการวิจัยออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มความต้องการทางด้านจิตวิทยา (The Psychological Needs School) กลุ่มนี้ได้แก่ Maslow, A.H., Herzberg, F และ Likert R. โดยมองความพึงพอใจงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงานและความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น

2. กลุ่มภาวะผู้นำ (Leadership School) มองความพึงพอใจงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กลุ่มนี้ได้แก่ Blake R.R., Mouton J.S. และ Fiedler R.R.

3. กลุ่มความพยายามต่อรางวัล (Effort-Reward Bargain School) เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจจากรายได้ เงินเดือน และผลตอบแทนอื่น ๆ กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (Manchester Business School)

4. กลุ่มอุดมการณ์ทางการจัดการ (Management Ideology School) มองความพึงพอใจจากพฤติกรรมกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ Crogier M. และ Coulter G.M.

5. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน (Work Content and Job Design) ความพึงพอใจงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทาวิสตอค (Tavistock Institute) มหาวิทยาลัยลอนดอน

อับบราร์ฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1943 : 370-396 อ้างอิงใน อาคม วัตโรสง. 2549 : 115) ได้เสนอทฤษฎีความต้องการ 5 ชั้นของมนุษย์ ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ ได้แก่ อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ และอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อร่างกาย

2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัย จากอันตรายทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Belonging Needs) คือ ความต้องการความรัก ความเข้าใจ ต้องการมีพรรคพวก มีเพื่อนและการยอมรับ

4. ความต้องการยอมรับนับถือ (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการยอมรับจากผู้อื่น มีความเชื่อถือตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งการมีสถานภาพและความสนใจจากผู้อื่น

5. ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (Self-actualization Needs) คือ ความต้องการเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จตามศักยภาพที่ตนมีอยู่ เพื่อสนองสิ่งที่เขาอยากเป็น

บาร์นาร์ด (Barnard. 1972 : 142-149) ได้กล่าวถึงสิ่งจูงใจซึ่งหน่วยงาน หรือผู้บริหารหน่วยงานใช้เป็นเครื่องกระตุ้นบุคคลให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทนเป็นการชดเชย หรือเป็นรางวัลที่เขาได้ปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานมาแล้วเป็นอย่างดี

2. งานนั้นต้องสามารถวางแผน และวัดความสำเร็จได้โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงานจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

- 3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
- 3.2 มีผลงานกลับมาให้ผู้ทำทราบโดยตรง
- 3.3 งานนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา
- 3.4 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

จากคำกล่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจจากนักวิชาการข้างต้นสรุปได้ว่าแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ คือความต้องการของมนุษย์ใน 5 ชั้นของมาสโลว์ คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความต้องการที่เห็นคุณค่าของตนเอง และความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดของตน

6. บริบทศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่. 2559 : 1-4)

1. สถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่

2. ที่ตั้ง/การติดต่อ เลขที่ - หมู่ที่ 7 ถนน - ตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31210 โทรศัพท์ 0 4464 1475 โทรสาร 0 4464 1475 Website : <http://buriram.nfe.go.th/nongki/>

3. สังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

4. ประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา

4.1 ประวัติสถานศึกษา ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหนองกี่ จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดตั้งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2536 (ลงนามโดย นายปราโมทย์ สุขุม รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ รักษาการแทน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ) เลขรหัสจังหวัด (26) บุรีรัมย์ เลขรหัสอำเภอ (13) อำเภอหนองกี่ (อ้างถึงหนังสือกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ ศธ1103/1879 ลงวันที่ 6 กันยายน 2536) ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 4 มีนาคม 2551 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอหนองกี่ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ และตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ ตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามแขวงทางหนองกี่ ถนนโชคชัย - เดชอุดม อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ รหัสไปรษณีย์ 31210 สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

4.2 ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ คนปัจจุบัน คือ นายสัมพันธ์ บุญเรือง

4.3 อาณาเขต ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหนองกี่ มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียนของอำเภอ โดยมีพื้นที่รับผิดชอบ 10 ตำบล 108 หมู่บ้าน มี กศน. ตำบล จำนวน 10 แห่ง เป็นสถานที่จัดกิจกรรมและการพบกลุ่มของนักศึกษา มีห้องสมุดประชาชนอำเภอหนองกี่ จำนวน 1 แห่ง

ทิศเหนือ ติดกับ กศน. อำเภอหนองหงส์ และ กศน. อำเภอจักราช (จังหวัดนครราชสีมา)

ทิศใต้ ติดกับ กศน. อำเภอโนนสุวรรณ และ กศน. อำเภอเสิงสาง (จังหวัดนครราชสีมา)

ทิศตะวันออก ติดกับ กศน. อำเภอนางรอง

ทิศตะวันตก ติดกับ กศน. อำเภอหนองบุญมาก (จังหวัดนครราชสีมา)

4.4 สภาพชุมชน

การศึกษา ปรากฏดังตาราง 2.1

ตาราง 2.1 แสดงสถานศึกษาในสังกัด

สถานศึกษาสังกัด	จำนวน (โรงเรียน)	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
สพฐ.	40	404	6,340
สมศ.	2	143	3,140
สช.	3	102	2,904
กศน.	1	34	1,570

การศึกษาอื่น ๆ

- โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ 1 แห่ง ครู 18 นักเรียน 1,061 คน

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ 25 แห่ง ครู 65 นักเรียน 450 คน

ประชากร

มีประชากรทั้งสิ้น 69,890 คน แยกเป็น ชาย 38,957 คน หญิง 30,933 คน
18,934 ครั้วเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 180 คน/ตารางกิโลเมตร ปรากฏดังตาราง 2.2

ตาราง 2.2 ประชากรแยกเป็นรายตำบล

ลำดับ	ตำบล	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	หนองกี่	1,647	1,699	3,346	1,134
2	เขี้ยปราสาท	3,804	3,075	6,879	2,357
3	เมืองไผ่	5,963	4,345	10,308	3,200
4	ดอนอะราง	6,324	5,273	11,597	3,843
5	โคกสว่าง	3,860	2,826	6,686	1,372
6	ทุ่งกระตาดพัฒนา	2,120	1,347	3,467	911
7	ทุ่งกระเต็น	1,411	2,101	3,512	1,079
8	ท่าโพธิ์ชัย	3,315	2,231	5,546	1,051
9	โคกสูง	4,335	3,284	7,619	2,556
10	บุกระสัง	4,121	3,225	7,346	2,339
11	เทศบาล	2,057	1,175	3,232	3,783
รวม		38,957	30,933	69,890	18,934

หมายเหตุ : ข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือนสิงหาคม 2559

ทิศทางของสถานศึกษา

ปรัชญา

คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น บนพื้นฐานความพอเพียง

คำขวัญ

ยิ้มแย้มแจ่มใส จิตใจบริการ ประสานชุมชน

วิสัยทัศน์

ประชาชนอำเภอหนองกี่ ได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ

อัตลักษณ์

ผู้เรียนมีความรู้ตามหลักสูตร มีอาชีพ มีงานทำ

เอกลักษณ์

ทำงานเชิงรุก สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สู่ชุมชนบนวิถีความพอเพียง

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ
2. จัดและส่งเสริมการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำเพื่อพัฒนาสมรรถนะของประชาชน
3. จัดและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีข่ายในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. พัฒนาและส่งเสริมการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการศึกษา
6. พัฒนาบุคลากรและระบบการบริหารจัดการให้สามารถดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าประสงค์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. ประชาชนอำเภอหนองกี่ ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบคลุม และเป็นธรรม
2. ผู้เรียนและผู้รับบริการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
3. ภาคีเครือข่ายในอำเภอหนองกี่ เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง
4. ชุมชนมีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
5. แหล่งการเรียนรู้มีอยู่อย่างทั่วถึงและได้รับการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนในอำเภอหนองกี่
6. กศน. อำเภอหนองกี่ นำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการบริหารองค์กรและจัดบริการการเรียนรู้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ
7. กศน. อำเภอหนองกี่ มีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ สามารถจัดบริการตอบสนองกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนและผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/โครงการหรือกิจกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขยายโอกาสและการพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลยุทธ์ 1 ขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

กลยุทธ์ 2 ส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ 3 การใช้สื่อเทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาบุคลากรและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์ 4 ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร กศน. ให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีการเรียน และกิจกรรม

กลยุทธ์ 5 พัฒนาหลักสูตร สื่อ วิธีการเรียนและกิจกรรมที่หลากหลายกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์ 6 ส่งเสริมการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้รายงานได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการและด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

7.1 งานวิจัยในประเทศ

กมลนันท์ บุญกล้า (2559 : 71-72) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านสภาวะแวดล้อม (Context evaluation) ผลการประเมินพบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก 3) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) ผลการประเมินพบว่า มีความเพียงพอ เหมาะสม อยู่ในระดับมาก 4) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process evaluation) ผลการประเมินพบว่า มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก 5) ด้านผลผลิต (Product evaluation) ผลการประเมินพบว่า มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก

อารี ทรงกรด (2559 : 85-86) ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและปัญหาการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาในภาพรวมพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงานและขนาดของโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน 3) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา พบว่า 3.1) ด้านการบริหารงานวิชาการยังมีปัญหาการจัดหลักสูตร ขาดการเชื่อมโยงและยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ควรมีหลักสูตรสาระการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหรือสอดแทรกเนื้อหาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น 3.2) ด้านการบริหารงบประมาณยังขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอในการวางแผนจัดทำโครงการ 3.3) ด้านการบริหารงานบุคคล บุคลากรในสถานศึกษาขาดการอบรมที่ต่อเนื่องและครบทุกคนในสถานศึกษา ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ควรมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการกำกับติดตามผลการดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนา 3.4) ด้านการบริหารงานทั่วไป

ยังขาดการจัดสภาพแวดล้อม จัดหาสื่อ อุปกรณ์และการใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนา ควรมีการประเมินผลที่หลากหลายและนำมาเผยแพร่ ผลงานทางวิชาการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลงานทางวิชาการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสถานศึกษา มี Best practice ตามธรรมชาติและบริบทของแต่ละโรงเรียน หรือเป็นจุดเด่นของโรงเรียนเพื่อยกระดับการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา

ทักษกร กรุณวงศ์ (2558 : 91-92) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาพอเพียงของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาพอเพียงที่มีปัญหาในระดับมากที่สุดแต่ละด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ให้ชัดเจนและเป็นไปตามความคาดหวัง และพัฒนาหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีหน่วยการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม และแนะแนวระบุดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ และด้านผลลัพธ์ ภาพความสำเร็จของสถานศึกษา ได้แก่ พัฒนาสถานศึกษาและจัดอบรมให้ความรู้ผู้บริหารให้มีลักษณะความพอเพียง

สุวรรณ บรรจง (2558 : 90-92) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านคอกวิทยากร โดย CIPP Model ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท (Context) วัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการดำเนินงานมีความชัดเจน เข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ความพร้อมของการจัดเตรียมทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่นำมาใช้สำหรับการดำเนินงานโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ (Process) การดำเนินงานของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ระดับมาก 4) ด้านผลผลิต (Product) ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมโครงการในด้านคุณลักษณะและความสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ภาณุพงษ์ ต๊ะอ้าย (2558 : 112-114) ศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการวางแผน/โครงการ/กิจกรรม ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ติดตาม ตรวจสอบ ควบคุม การขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แยกได้ดังนี้ สำหรับครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ควรศึกษาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม การเรียนรู้จากสถานศึกษาต้นแบบหรือสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน แล้วนำมาประยุกต์เข้ากับบริบทของสถานศึกษาตนเอง จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกระดับชั้น สำหรับครูผู้สอน ได้แก่ จัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียน

ดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียงโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ในส่วนของการเปรียบเทียบการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินสถานศึกษาพอเพียงระหว่างครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงและครูผู้สอน พบว่า ด้านหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงมีระดับการเตรียมความพร้อมมากกว่าครูผู้สอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ครูแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงมีการเตรียมความพร้อมมากกว่าครูผู้สอน

สุนทร ขวัญดำ (2557 : 139-147) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) โรงเรียนแสงโสมพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ผลการประเมินโครงการพบว่า 1) ด้านบริบท (Context) พบว่า การกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายชัดเจนมีความเหมาะสมระดับมาก โครงการมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของโรงเรียนและชุมชนมีความเหมาะสมระดับมาก วิธีดำเนินงานมีความเป็นไปได้มีความเหมาะสมระดับมาก ความเหมาะสมด้านงบประมาณมีความเหมาะสมระดับมาก ความเหมาะสมด้านสถานที่ในการดำเนินงานมีความเหมาะสมระดับมาก การประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีความเหมาะสมระดับมาก 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า ด้านบุคลากรมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านงบประมาณมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม มีความเหมาะสมระดับมาก ด้านสถานที่ดำเนินโครงการมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านกิจกรรม ที่ดำเนินตามโครงการมีความเหมาะสมระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา มีความเหมาะสมระดับมาก ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความเหมาะสมระดับมาก 4) ด้านผลผลิต (Product) พบว่า ผลการประเมินมีการพัฒนาขึ้น ทั้งด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมที่พัฒนาขึ้น ปัญหา 0, ร, มส. ลดลงและที่สำคัญผลการทดสอบ O-Net สูงขึ้น ภาพรวมของโรงเรียนจากการดำเนินโครงการ ได้รับรางวัลโรงเรียนธนาคารชนะเลิศระดับภาค และรางวัลชมเชยระดับประเทศ จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเช่นเดียวกัน มีความโดดเด่นในกิจกรรมส่งเสริมการออม นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี และชุมชนให้การยอมรับเป็นอย่างดี มีความเหมาะสมระดับมาก ผลการประเมินด้านผลกระทบ (Impact) ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการ พบว่า ผลการประเมิน ความพึงพอใจของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และโดยรวมที่มีต่อโครงการมีความสอดคล้องกัน

รัฐพงศ์ สีเสด (2556 : 91-93) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน : ภูมิศึกษา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านกระบวนการ พบว่า ทางสำนักงานเกษตรอำเภอไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่จะให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน 2) ด้านความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการ พบว่า เกษตรกรขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านผลการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรขาดภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต ดังนั้น โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนแห่งนี้ จึงไม่ผ่านการประเมิน

จุฬารัตน์ เกษมศิริ. (2555 : 32) ศึกษาเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติการดำเนินชีวิตภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรครูส่วนใหญ่เห็นว่า ครูด้านการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม มากที่สุด รองลงมาคือ การดำเนินชีวิตตามหลักด้านความรู้ การดำเนินชีวิตตามหลักมีเหตุผล ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักพอประมาณ และด้านการดำเนินชีวิตตามหลักมีภูมิคุ้มกัน

เพ็ญศิริ สายจันทร์หอม (2555 : 97-99) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านหนองบอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ผลการประเมินพบว่า 1) ด้านบริบทของโครงการ โดยรวมมีความเห็นว่ามีผลสอดคล้องหรือเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมมีความเห็นว่ามีผลสอดคล้องหรือเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ โดยรวมมีความเห็นว่ามีผลสอดคล้องหรือเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรม โดยรวมมีความเห็นว่ามีผลสอดคล้องหรือเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 5) ด้านผลผลิต พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธวัชชัย อินทรสุวรรณ (2554 : 91-95) ศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝัน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา 2553 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝัน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ระดับคุณธรรมของนักศึกษาจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝัน อยู่ในระดับมาก และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝัน อยู่ในระดับมากที่สุด แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักศึกษารู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี สร้างองค์ความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการระดมสมองและร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมมือช่วยเหลือกัน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ทุกกิจกรรมนักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนของการเรียนรู้ที่ความเหมาะสม และมีลำดับอย่างชัดเจน สนองต่อต่อความต้องการของนักศึกษา และให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน

ดวงพร อ่อนหวาน (2554 : 97-100) ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรของตำบลร่องวัวแดง ในปี พ.ศ. 2553 ตำบลร่องวัวแดงมีพื้นที่ทั้งหมดทั้งหมดจำนวน 8,972 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่แบ่งตามสภาพการใช้งานสำหรับทำการเกษตรจำนวน 7,708 ไร่ ส่วนพื้นที่ตามสภาพการใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝน 8,562 ไร่ อาชีพหลักของเกษตรกรคือปลูกพืช ผลิตภัณฑ์ของตำบลนั้นเป็นสินค้าแปรรูปข้าวและหัตถกรรมแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางการเกษตร คือ ป่าดงปงไหวตั้งอยู่ระหว่างหมู่บ้านม่วงเขียวและ

บ้านป่าติ่ง เทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาการเกษตร นำโดย นายบุญทรง ยุติธรรม อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 มีภูมิปัญญาด้านเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตน้ำส้มคว้นไม้และการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งเป็นศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลร่องวัวแดงแล้ว การจัดการองค์ความรู้ในตำบลร่องวัวแดงในประเด็นด้านการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีประเด็นที่จะมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่าง ๆ ผ่านโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้วิทยากรในชุมชนที่เป็นกลุ่มผู้นำในศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรของตำบลร่องวัวแดงทั้งสิ้น ซึ่งองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดผ่านโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการทำจักสานจากหญ้าแฝก, การผลิตน้ำส้มคว้นไม้, การผลิตแชมพู โลชั่น และน้ำยาล้างจาน, การเพาะเห็ดนางฟ้า, การเพาะเลี้ยงปลาบิล, การเพาะเลี้ยงกบเมือง, การเลี้ยงหมูหลุม, การผลิตปุ๋ยหมักโดยใช้สารเร่งซุปเปอร์ พด.1 และการผลิตแก๊สชีวภาพ ระดับการรับรู้ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับโครงการนั้น มีระดับการรับรู้เกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ใสภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งประเด็นสำคัญที่รับรู้มากที่สุดคือด้านวิทยากรที่บรรยายพร้อมใช้อุปกรณ์ประกอบการบรรยายได้ดี ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

ธนาภรณ์ แสงใส (2553 : 153-165) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย : กรณีศึกษา บ้านท่าม่วง หมู่ 3, หมู่ 4 ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง ระดับการปฏิบัติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียง 6 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ชุมชน มีวิธีการเรียนรู้โดยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต กศน. ให้การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการดำเนินชีวิต ชุมชนมีวิธีการดำเนินชีวิตโดยพึ่งตนเอง โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีระบบเครือข่าย ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม โดยทำการเกษตรแบบผสมผสาน ทำอาชีพเสริมหลังจากฤดูทำนา ยึดวิธีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ โดยสืบทอดต่อกันมาและยึดมั่นในคำสอนของศาสนา ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คนในชุมชนสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ ผู้นำ ชุมชนประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในวันสำคัญและปลูกไม้ใช้สอย ขอความร่วมมือในการแยกขยะ เชิญชวนทำปุ๋ยหมักด้านการประหยัด มีสมุดจดบันทึกรายรับรายจ่าย บัญชีครัวเรือน ปลูกพืชผักสวนครัวไว้สารพัด จัดตั้งกองทุนการออม ด้านการลดรายจ่าย ประชาชนลดละเลิกอบายมุข งดเหล้าในงานศพ ปลูกผักสวนครัว ประดิษฐ์สิ่งของใช้เองในครัวเรือน จัดตั้งกลุ่มอาชีพ ลดการใช้สารเคมี และด้านการเพิ่มรายได้ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ ออมในครอบครัว

ศิริจันทร์ อินทร์น้อย (2553 : 80-82) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมของโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ย

จากมากไปน้อย 2) ผลการประเมินกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการ โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมาก

กัญญา ลาดปะละ (2553 : 75-77) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านปัจจัยเบื้องต้น ผู้บริหารและครูเห็นว่ามีเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ผู้บริหารและครูเห็นว่าโครงการมีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ด้านผลผลิต ผู้บริหารและครูเห็นว่ามีเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้เรียนเห็นว่ามีเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินทั้ง 3 ด้าน เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ธัชกร เหมือนมั่น (2553 : 84-86) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเทศบาล 3 วัดสหมิตรมงคล ตั้งตรงจิตร 6 เทศบาลตำบลหนองแค อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผลการประเมินพบว่า 1) การประเมินบริบท มีความสอดคล้องหรือมีความเหมาะสมในระดับมาก 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า มีความสอดคล้องหรือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ประเมินกระบวนการ มีความสอดคล้องหรือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) การประเมินผลผลิต มีผลการประเมิน ดังนี้ 4.1) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง หลังดำเนินโครงการแตกต่างจากก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4.2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครอง เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง หลังดำเนินโครงการแตกต่างจากก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4.3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.4) ความพึงพอใจของผู้บริหารที่มีต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้บริหารต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.5) ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.6) ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4.7) ความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาต่อโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สุมณฑา อ่อนนุ่ม (2553 : 79-81) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนวัดสุทัศน์ ปีการศึกษา 2553 ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบท ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินด้านปัจจัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการ พบว่า 3.1) ด้านการบริหารโครงการตามวงจรการทำงานของเดมมิ่ง (Deming) PDCA ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.2) ด้านการดำเนินงานโครงการ 11 กิจกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่า 4.1) ความคิดเห็นของครูและบุคลากร

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4.2) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในภาพรวม ผลในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นได้ว่าผลผลิตของโครงการตามความคิดเห็นของครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในภาพรวมสอดคล้องกัน

ดิเรก ศรีโยธา (2553 : 89-91) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรเพื่อชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ โรงเรียนบ้านพองหนีบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท โรงเรียนบ้านพองหนีบเป็นที่ราบบนภูเขา สภาพดินเป็นดินลูกรัง มีปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ของโครงการใช้น้ำจากสระน้ำในโรงเรียน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ โรงเรียนเน้นนโยบายจัดสรรพื้นที่และแหล่งน้ำตามหลักทฤษฎีใหม่ การประชาสัมพันธ์นโยบายส่วนมากใช้วิธีแจ้งให้ทราบในที่ประชุมและประกาศทางหอกระจายข่าว ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งมีขนาดพื้นที่เหมาะสมประมาณ 8 ไร่ และจากการประเมินครูผู้รับผิดชอบโครงการ มีความเห็นว่าด้านบริบทมีความเหมาะสมในระดับมากเกี่ยวกับสภาพดิน ทรัพยากรด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ที่ยังขาดแคลนต่อความจำเป็นในการปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ แหล่งแรงงานมาจากครู นักเรียนและชุมชน บางครั้งต้องใช้เครื่องจักรกลช่วยเหลือการทำงานต้องอาศัยจากผู้ปกครองนักเรียนจากการประเมินของครูผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่า ในด้านนี้มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านกระบวนการกิจกรรมโครงการ ได้แก่ การปลูกพืชในระบบต่าง ๆ ทั้งพืชยืนต้น พืชผักสวนครัว พืชสมุนไพรและพืชล้มลุกอื่น ๆ การปลูกข้าว และมีการเลี้ยงปลา และเลี้ยงกบ การดำเนินงานมีการจัดทำแผนผังการดำเนินงาน การบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานและการบันทึกภาพกิจกรรมของโครงการ ผลผลิตที่นำไปประกอบโครงการอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจำพวกพืชผักต่าง ๆ ปลา และกบ จากการประเมินของโครงการครูผู้รับผิดชอบโครงการอยู่ในระดับมาก และจากการประเมินของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความรู้สึกต่อโครงการเกษตรระดับมาก มีความเข้าใจในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ระดับปานกลาง ได้รับความรู้ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่จากการสอนของครูกลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เลือกกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเองมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอนเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการเพราะโรงเรียนกำหนดให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ สามารถนำความรู้จากโครงการไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมาก ได้รับความรู้และทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการเกษตร มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในระดับมาก ครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรฯ ให้คำแนะนำในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วส่วนใหญ่จะนำความรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมในโครงการเกษตรฯ ไปใช้ 3) ด้านการผลิต นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและกระตือรือร้นในการทำงาน ครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความตั้งใจและพยายามที่จะผลักดันการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน มีการบูรณาการวิชาต่าง ๆ กับวิชาเกษตร มีนาข้าวในพื้นที่ของโรงเรียน มีพืชผักหลายชนิดในแปลงเกษตร มีต้นไม้ขึ้นตามพื้นที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน มีเรือนเพาะชำ โรงเรือนเลี้ยงปลา และเลี้ยงกบ จากการประเมินผู้บริหารโรงเรียนครูผู้รับผิดชอบโครงการ มีความพึงพอใจในระดับมาก

พงษ์อนันต์ ธรรมศิริ (2552 : 84-86) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการพัฒนานักเรียนพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียง : ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนพอกพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการประเมินโครงการพบว่า 1) ด้านบริบท พบว่า ผู้บริหารและครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับนโยบายของรัฐสอดคล้องกับกลยุทธ์ของโรงเรียน และความต้องการของชุมชนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อความพร้อมและความสามารถในการดำเนินโครงการ บุคลากรในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมและเพียงพองบประมาณ ในการดำเนินโครงการมีเพียงพอ คู่มือดำเนินโครงการวัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการมีความเพียงพอ และระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านกระบวนการ พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อกระบวนการวางแผนการดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ การติดตามผล และการนำผลไปปรับปรุงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านผลผลิต พบว่า 4.1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.2) ผู้บริหารและครู ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนานักเรียนพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียง : ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนพอกพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 5) ด้านผลกระทบ พบว่า 5.1) ผู้บริหารและครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการพัฒนานักเรียนพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียง : ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนพอกพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก อยู่ในระดับมากที่สุด 5.2) ผู้บริหารและครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินโครงการพัฒนานักเรียนพัฒนาสังคมสู่ความพอเพียง : ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนพอกพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

เพ็ญสมัย แก้วตา (2552 : 79-80) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรในโรงเรียนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียนบ้านไร่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผลการประเมินพบว่า 1) การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบท พบว่า ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความชัดเจนของกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ในภาพรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินปัจจัยตามความคิดเห็นของครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน และคณะกรรมการติดตามผลและประเมินผลโครงการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นของโครงการอยู่ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกโครงการ 3) การประเมินปัจจัยตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน ครูผู้สอน และคณะกรรมการติดตามผลและประเมินผลโครงการ ผลการประเมิน พบว่า ทุกโครงการในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีผลของการดำเนินงานตามโครงการอยู่ในระดับมากที่สุดทุกโครงการ 5) การประเมินความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโครงการ พบว่า ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกโครงการ

ปิยะพงษ์ คนยง (2552 : 88-90) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนพัฒนาคำแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผลผลิต 2) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสภาพแวดล้อม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการประชุมชี้แจงการดำเนินงานตามโครงการและแบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานชัดเจน 3) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัจจัยเบื้องต้นมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง 4) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านกระบวนการมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 5) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านผลผลิต พบว่า 5.1) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงด้านผลผลิตตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 5.2) ผลการประเมินโครงการเกษตรเพื่อทักษะชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านผลผลิตตามความคิดเห็นของนักเรียน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

ทรงวุฒิ สุวรรณชาติ (2552 : 94-96) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสุเหร่าลำแขก ปีการศึกษา 2552 ผลการประเมินพบว่า 1) ด้านสภาพแวดล้อม มีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ผลการประเมินความพร้อมในการเตรียมงาน งบประมาณ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากรและการได้รับการสนับสนุน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นว่า มีความพร้อมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านกระบวนการ ผลการประเมินโดยภาพรวมมีความคิดเห็นว่า มีกระบวนการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านผลผลิต ผลการประเมินโดยประเมินสภาพการเรียนรู้ของนักเรียนหลังดำเนินโครงการจากความคิดเห็นของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นว่า สภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังดำเนินการด้านผลผลิตของโครงการ โดยภาพรวมสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นทุกข้อ ผลสัมฤทธิ์ของการจัดกิจกรรมทั้ง 18 กิจกรรมตามโครงการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ในระดับมากที่สุด ทุกกิจกรรม

จิตยวรรณ วงศ์สุวรรณ (2552 : 86-88) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการพัฒนาสวนเกษตรเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเพชรพนอม สำนักงานเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โดยใช้การประเมินแบบจำลองซิป (CIPP Model) ผลการประเมินพบว่า การประเมินโครงการพัฒนาสวนเกษตรเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเพชรพนอม สำนักงานเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร หลังการดำเนินโครงการโดยรวมทุกด้าน พบว่า บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีความเหมาะสม และมีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้ 1) เพื่อประเมินด้านสภาวะแวดล้อม (Context) เกี่ยวกับความเหมาะสม

และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ พบว่า มีความเหมาะสมและมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด 2) เพื่อประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) เกี่ยวกับความเหมาะสมของบุคลากรวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ งบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามโครงการ พบว่า มีความพอเพียงของทรัพยากร อยู่ในระดับมากที่สุด 3) เพื่อประเมินด้านกระบวนการ (Process) เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการที่ปฏิบัติจริงด้านการบริหารจัดการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การนิเทศ ติดตามกำกับและประเมินผล พบว่า มีความสำเร็จและมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด 4) เพื่อประเมินด้านผลผลิต (Product) เกี่ยวกับผลการดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการด้านประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครองต่อการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า มีความสำเร็จและมีคุณภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบการประเมินก่อนและหลังดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิจิตรา คำยัง (2551 : 96-98) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการเกษตรตามแนวพระราชดำริ (เกษตรทฤษฎีใหม่) โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซีพีโมเดล (CIPP Model) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินด้านผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 5) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

พีระพล ธาณิรัตน์ (2551 : 93-96) ศึกษาเกี่ยวกับผลการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โรงเรียนบ้านมะโนรา อำเภอบางขัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ผลการดำเนินงาน พบว่า ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โรงเรียนบ้านมะโนรา โดยใช้กระบวนการ PDCA อยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan-P) โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Do-D) โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3) ขั้นตอนการตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 4) ขั้นตอนการแก้ปัญหา (Act-A) โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ทองหลาง รุ่งแสง (2550 : 84-86) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการพัฒนาวุฒิศาสตร์กรในโรงเรียนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียนบ้านกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการประเมินโครงการพบว่า 1) ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบท โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเหมาะสมมาก 2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของกิจกรรมเลี้ยงกบในขวดพลาสติก ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมปลูกข้าวตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมค่ายคุณธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมเลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมทำดีเพื่อในหลวง พออยู่ พอกิน พอเพียง ความคิดเห็นเฉลี่ย ทุกกิจกรรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก 3) ผลการประเมินกระบวนการของกิจกรรมเลี้ยงกบในขวดพลาสติกตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมปลูกข้าวตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมค่ายคุณธรรม

ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ กิจกรรมเลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมทำดีเพื่อในหลวง พออยู่ พอกิน พอเพียง ความคิดเห็นเฉลี่ยทุกกิจกรรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก 4) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ ดังนี้ 4.1) ผลสัมฤทธิ์เกี่ยวกับแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนหลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4.2) การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ กิจกรรมเลี้ยงปลาในขวดพลาสติกตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมปลูกข้าวตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมค่ายคุณธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมเลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมทำดีเพื่อในหลวง พออยู่ พอกิน พอเพียง มีความคิดเห็นเฉลี่ยทุกกิจกรรมอยู่ในระดับเหมาะสมมากถึงมากที่สุด 4.3) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียน และผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อการผลิตของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ศิริพรรณ ทองคำพงษ์ (2550 : 79-80) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการสายสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงคุ้มทุน เพิ่มพูนการคิดอย่างเป็นระบบ ปีการศึกษา 2550 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การคิดอย่างเป็นระบบ การระดมความคิด การทำสุนทรียสนทนา ได้พันธสัญญา จำนวน 9 ข้อ ดังนี้ 1.1) เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีวาจาพอเพียง 1.2) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ 1.3) มีความซื่อสัตย์ 1.4) มีความสุขและการพึงพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ 1.5) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 1.6) ให้ความรักกับเพื่อนร่วมงาน ด้วยความจริงใจ 1.7) เอื้ออาทร 1.8) อุตุน และ 1.9) ใฝ่รู้ 2) ผลการประเมินความพึงพอใจในโครงการ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ณติกา ไชยานุพงศ์ (Natika Chaiyanupong, 2016 : 31) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางธุรกิจของไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาความรู้และประสบการณ์ของเจ้าของโรงแรมและผู้จัดการโรงแรม 9 แห่งในประเทศไทยที่เลือกใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบธุรกิจของตน ซึ่งวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในฐานะนักวิจัย พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกหนึ่งของแนวทางตะวันตกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน พัฒนาขึ้นด้วยความหวังว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับคนไทยในการจัดการ หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือหลักทางพุทธศาสนาที่มุ่งให้เดินทางสายกลาง ซึ่งหมายถึงเส้นทางการพิจารณาถ่วงถ่วงให้รอบคอบ รอบด้าน มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งพาตนเองและใช้ชีวิตในเส้นทางสายกลางจะนำไปสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้พวกเขารู้สึกว่ากำลังมุ่งหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้อง และยังได้ใช้โรงแรมเป็นแบบอย่างสำหรับคนไทย เพื่อให้พวกเขาได้เห็นว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรด้วยการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการฝึกกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น

จัสติน จอห์น ชอนน์ (Justin John Shone, 2514 : 218) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับประเทศภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการทบทวนเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว และ มีการดำเนินการภายใต้รูปแบบของ “หมู่บ้านตัวอย่าง” หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลายภายใต้ปรัชญาที่ใกล้เคียงกัน ทิศนคติเป็นไปในเชิงบวกและเป็นที่ยอมรับกัน ในทุกระดับของรัฐบาล ทำให้เกิดทางเลือกที่เน้นทางสายกลางและเน้นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ยั่งยืน โดยพิจารณาเรื่องสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานพัฒนาประเทศตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ยังมี ความซับซ้อน และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำให้องค์กรนโยบายและการปฏิบัติสอดคล้องเชื่อมโยงกัน มากขึ้น และสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจของผู้วางนโยบายการพัฒนาที่จะค้นหารูปแบบ การพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากแนวทางต่าง ๆ ในแผนการพัฒนา และเลือกสรรแนวทางเหล่านี้ เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการนำมาประยุกต์ใช้อย่างจริงจังใน โครงการพัฒนาระดับชาติในอนาคต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า โครงการมีหลายประเภทการประเมิน โครงการมีหลายรูปแบบ และการเลือกรูปแบบของการประเมินมาใช้ในการประเมินโครงการที่รับผิดชอบนั้น จะต้องเลือกรูปแบบของการประเมินที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของการบริหารโครงการ ให้บรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ สำหรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหลัก ตามแนวทางพุทธศาสนาที่สามารถพึ่งพาตนเองและใช้ชีวิตในเส้นทางสายกลางอันจะนำไปสู่ความยั่งยืน สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจวางนโยบายการพัฒนาในโครงการระดับชาติ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้ประเมินในฐานะผู้บริหารในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงเลือกการประเมินโครงการครั้งนี้ โดยใช้รูปแบบการประเมิน แบบ CIPP Model ของ สตัฟเฟิลบีมและคูบา (Stufflebeam and Guba) ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำ ผลการประเมินไปปรับปรุงโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ สู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น